

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Občanská angažovanost a politická participace budoucích učitelů základů společenských věd a výchovy k občanství

Vypracovala: Andrea Kaislerová

Vedoucí práce: Mgr. Marek Šebeš, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 1. července 2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Marku Šebešovi, Ph.D. za trpělivost, pomoc, rady a připomínky.

ABSTRAKT

Práce se zaměřuje na problematiku občanské angažovanosti a politické participace budoucích učitelů oborů základy společenských věd (ZSV) a výchova k občanství (VO). V teoretické části práce jsou nejprve vymezeny klíčové pojmy jako občanská angažovanost, politická participace, aktivní občanství či občanská společnost. Dále je charakterizována role učitele ZSV/VO ve vztahu k občanské angažovanosti. Práce rovněž nastiňuje, zda a v jaké podobě jsou koncepty a témata občanské angažovanosti a politické participace přítomny v kurikulárních dokumentech. Výzkumná část práce vychází z kvantitativního šetření, které je uskutečněno mezi studenty oborů základy společenských věd a občanská výchova na PF JU. Cílem tohoto šetření je zjistit, zda se studenti ZSV/VO občansky angažují, do jaké míry, jaké jsou podoby jejich angažovanosti a s jakými motivacemi jsou spojeny, jaké jsou jejich představy ohledně občanské angažovanosti učitelů ZSV/VO.

Výzkum ukázal, že jsou studenti bakalářského programu Katedry společenských věd na Jihočeské univerzitě angažovanými občany. Velký zájem mají o aktivity spojené s politikou. Velký zájem je mezi studenty o volby. U studentů převažují politické aktivity, které nejsou časově a finančně náročné. V oblasti nepolitických aktivit se studenti nejčastěji věnují oblasti vzdělávání, což je s ohledem na jejich budoucí povolání velmi příhodné. Větší význam a vliv vidí studenti v oblasti nepolitických aktivit. Věří, že skrze tyto aktivity mohou své budoucí žáky ovlivnit a inspirovat.

Klíčová slova: občanská společnost, aktivní občanství, občanská angažovanost, politická participace, role učitele

ABSTRACT

This thesis focuses on the topic of civic engagement and political participation of future civics teachers, that are going to teach on elementary schools and highschools. Key terms, such as civic engagement, political participation, active citizenship or civil society, are explained in the theoretical part. Next part is characterization of the role of civics teacher in relation to civic engagement. Thesis also considers if topics like civic engagement and political participation, are included in basic school curriculum. Practical part of thesis is based on quantitative research, which is realized within the university students of civics for teaching in elementary schools and highschools, of faculty of education of South Bohemian University. The goal of this research is to find out if and how are these students civically engaged, what are the results of their engagement, what are their motivations and what are their plans and thoughts about the civic engagement of civic teachers.

Research has shown that students of the Bachelor's program of the Department of Social Sciences at the University of South Bohemia are engaged citizens. They are very interested in activities related to politics. There is great interest among students in the elections. Political activities that are not time- and financially demanding prevail among students. In the field of non-political activities, students are most often devoted to the field of education, which is very suitable with regard to their future profession. Students see greater importance and influence in the field of non-political activities. They believe that through these activities they can influence and inspire their future students.

Key Words: civil society, active citizenship, civic engagement, political participation, the role of the teacher

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SPOLEČNOST KOLEM NÁS A ZPŮSOB, JAK SE DO NÍ ZAPOJIT.....	10
1.1 OBČANSKÁ SPOLEČNOST.....	10
1.2 AKTIVNÍ OBČANSTVÍ	11
1.3 OBČANSKÁ ANGAŽOVANOST.....	12
1.4 POLITICKÁ PARTICIPACE	14
1.5 OBČANSKÁ ANGAŽOVANOST A POLITICKÁ PARTICIPACE ČECHŮ	18
1.6 MÉDIA A JEJICH VLIV NA OBČANSKOU ANGAŽOVANOST A POLITICKOU PARTICIPACI	20
2 SPOLEČENSKÁ VÝCHOVA A VÝCHOVA K OBČANSTVÍ A OSOBNOST UČITELE	22
2.1 ROLE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ A SPOLEČENSKÝCH VĚD V DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI	22
2.2 SYSTÉMY KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ.....	24
2.2.1 <i>RVP ZV v souvislosti s výchovou k občanství.....</i>	24
2.2.2 <i>Průřezová témata RVP ZV</i>	26
2.2.3 <i>RVP G v souvislosti se Společenskými vědami</i>	27
2.2.4 <i>Průřezová témata RVP G</i>	29
2.3 STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2030+	29
2.4 PROFIL UČITELE	30
3 ANGAŽOVANOST UČITELŮ	33
3.1 JAK SE UČITELÉ ANGAŽUJÍ.....	33
3.2 VLIV UČITELOVY ANGAŽOVANOSTI NA STUDENTY A JEHO VÝUKU	33
PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 METODA VÝZKUMU.....	36
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	37
5.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKU	39
5.1.1 <i>Politická participace</i>	39
5.1.2 <i>Volební účast.....</i>	41
5.1.3 <i>Důvody, proč být politicky aktivní.....</i>	43
5.1.4 <i>Nepolitické aktivity.....</i>	46
5.1.5 <i>Důvody, proč se angažují.....</i>	48
5.1.6 <i>Občanská angažovanost a její význam pro učitelskou profesi.....</i>	51
6 SHRNUTÍ.....	55

7	ZÁVĚR.....	58
8	BIBLIOGRAFIE	60
9	PŘÍLOHY:	64

ÚVOD

Občanská angažovanost a politická participace jsou dnes velmi rozebíraným tématem, zvláště ve vztahu k mladší generaci občanů, kteří mají v dnešní době čím dál více možností, jak se mohou podílet na fungování společnosti a jak ji mohou ovlivňovat. Jak je to s budoucími učiteli? Cítí dnešní generace budoucích pedagogů potřebu se angažovat a předávat tuto touhu i svým studentům? Jak sami studenti pedagogických oborů vnímají tuto otázku?

Tato bakalářská práce se zaměřuje na konkrétní obor učitelství, kterým jsou společenské vědy, na základních školách pod názvem výchova k občanství a na středních školách pod názvem společenské vědy (společenskovědní základ), dále jen výchova k občanství a společenské vědy. Je budoucí učitel výchovy k občanství či společenských věd aktivním občanem? Považují budoucí pedagogové svoji aktivitu ve společnosti za stěžejní pro výkon své profese?

Hlavním cílem této práce je zjistit, zda se budoucí pedagogové výchovy k občanství a společenských věd podílejí na dění ve společnosti, zda se aktivně angažují a participují na politice. Tato práce se snaží nalézt odpověď na to, zda jim jejich občanská angažovanost a politická participace přijde důležitá pro výkon budoucího povolání či nikoliv.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. První část, teoretická, zahrnuje vymezení klíčových pojmů, které jsou pro pochopení této problematiky potřebné. Tato část se soustředí na to, co znamená být aktivním občanem, co to je občanská angažovanost a politická participace a jaké jsou jejich formy. Dále se zabývá občanskou společností a jaké možnosti má člověk jakožto občan. Další oblastí teoretické části je občanská angažovanost a politická participace v souvislosti s předmětem výchova k občanství a společenské vědy, jakým způsobem jsou tato témata zastoupena v kurikulárních dokumentech, dále je charakterizována role učitele výchovy k občanství a společenských věd ve vztahu k občanské angažovanosti a politické participace.

Mezi stěžejní literaturu teoretické části práce patří Linek et al. (2017), dále je využita práce od Hanáčka a Pavličíkové et al. (2023). K definování pojmů jako je politická participace a občanská angažovanost jsou použity studie od Adlera a Goggina (2005)

a Ekmana a Amna (2012). Zásadním zdrojem pro pochopení role učitele výchovy k občanství a společenských věd ve vztahu k formování občanské angažovanosti u žáků je práce od Staňka (2009). Práce od Sener (2012) je použita k nastínění angažovanosti studentů učitelství v dnešní době.

V praktické části jsou nejdříve popsány metody a charakteristiky kvantitativního výzkumu ve formě dotazníkového šetření. Hlavní otázky dotazníku jsou zaměřeny na již zmíněnou občanskou angažovanost a politickou participaci budoucích učitelů výchovy k občanství a společenských věd, kteří studují studijní programy Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni ZŠ a Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Tento dotazník se snaží zjistit, zda se studenti podílejí na dění ve společnosti, a pokud ano, jakými způsoby a jak často. Dále dotazník zjišťuje, jakou důležitost přikládají studenti své angažovanosti ve společnosti v kontextu svého budoucího povolání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SPOLEČNOST KOLEM NÁS A ZPŮSOB, JAK SE DO NÍ ZAPOJIT

1.1 Občanská společnost

Hlavním problémem rozvoje demokracie v České republice je podle sociálních vědců veřejné opovrhování institucemi. Nicméně pokud má svobodná společnost fungovat, je nutné, aby veřejnost byla schopná tyto instituce přijmout za své a zároveň za ně cítit zodpovědnost. V případě nespokojenosti s jejich fungováním je podstatné, aby byla společnost schopná snažit se o jejich nápravu (Müller, 2016, s. 19). V dnešním světě se nemůžeme spoléhat pouze na fungující instituce, protože ty nemohou přežít bez občanů, kteří je svým jednáním podporují. Proto je nutné více se zaměřit na aktivity občanů a také na důvody, proč se někteří občané rozhodli nebýt společensky angažovaní.

Občanská společnost tu ale nebyla vždy. Jejím vzniku předcházela dlouhý historický proces, ve kterém nejdříve muselo dojít k vytvoření soukromého práva, které může být považováno za protipól státu a jeho institucí. Právě v soukromé oblasti se formují názory občanů na chod státu samotného. Z oblasti soukromého práva vycházejí snahy občanů o občanské a politické zapojení (Guasti a Řeháková, 2006).

V dnešní době mají občané možnost ovlivňovat společnost kolem sebe, a to nejvíce ve chvíli, kdy jim současná nastavení společnosti nevyhovují. Právě občanská společnost je pojem, který je klíčový pro samotné fungování demokracie. V okamžiku, kdy nemá demokracie podporu svých občanů, ztrácí svou stabilitu a je ohrožena bez ohledu na fungující instituce (Linek et al., 2017). Občané se mohou angažovat skrze různé politické strany a neziskové organizace, aby se tím mohli podílet na lepším fungování a rozvíjení demokracie. Demokracie je chápána jako systém vlády, který je schopen zabezpečit svobodu pro své občany a také umožňuje občanům sledovat své vlastní cíle a snahu je naplnit (Held, 2006). O demokracii lze také říct, že představuje moc pocházející od občanů. Jak uvádí Guasti a Řeháková (2006), již v antickém pojetí demokracie projevuje provázanost mezi sdílenými hodnotami občana, především aktivní zájem o zapojení se do veřejného života a správy obce, tedy fungování společnosti. Zapojení občanů do chodu státu je jedním ze základních pilířů demokracie. Samotná existence občanské společnosti vychází z občana a jeho možnosti aktivně se účastnit veřejného

života a svou participací ovlivňovat věci veřejné (Guasti a Řeháková, 2006, s. 21). Ovlivňování občanské společnosti je dnes jednodušší než kdy dříve. Dnes máme nepřeborné množství alternativních kanálů, které může občan využít, aby tak přispěl do společenské diskuse. Linek et al. (2017) upozorňují na to, že nelze očekávat přežití současné demokracie v případě, kdy se participace bude objevovat jen prostřednictvím alternativních kanálů, je nutné, aby se participace občanů projevila i např. ve volebním chování. Podle Guasti a Řehákové (2006) můžeme občanskou společnost charakterizovat jako prostor mezi státem a oblastí privátních zájmů, jedná se o sektor dobrovolného sdružování mimo oblast trhu a soukromého života, v němž si jako občané uvědomujeme provázanost našeho světa.

Definic je nepřeborné množství, ale většina z nich v sobě sjednocuje myšlenku, která byla popsána Seligmanem (1992, s. 3) jakožto snaha „*artikulovat problematický vztah mezi soukromým a veřejným – individuálním a společenským zájmem, soukromými touhami a veřejnou potřebou...*“ White považuje občanskou společnost za prostor, který se nachází mezi rodinou a státem. Právě v tomto prostoru se vyskytují organizace a sdružení, které nespádají do sféry státní moci, díky čemuž jsou do jisté míry autonomní a účast na nich je dobrovolná. Jejich členové se angažují s cílem ochraňovat a dále rozvíjet zájmy, hodnoty a také identitu (White, 1994, s. 43 cit. dle Guasti a Řeháková, 2006).

O občanské společnosti lze tvrdit, že je neopominutelnou součástí každodenního života jednotlivce i celé společnosti. Společnost rozvíjí jedince a jedinec rozvíjí společnost, ruku v ruce se posouvají dál. Občanská společnost pomáhá upevňovat postavení demokracie a její další rozvoj, je tvořena lidmi, kteří se ze své vlastní vůle podílejí na věcech veřejných.

1.2 Aktivní občanství

Aktivním občanem je osoba, která spolupracuje se svým okolím na změnách kolem sebe. Aktivní občan je ten, který svou činností a spoluprací s ostatními pomáhá utvářet občanskou společnost. Samotné slovo občanství nedefinuje jen status člověka, vztah jednotlivce ke státu, ale zároveň představuje spolupráci mezi občany obecně (Kopecký, 2004). Můžeme říct, že je to člověk, který se zapojuje do dění kolem sebe. Takovýto občan se nejen zapojuje, ale zároveň sám sebe rozvíjí, dochází na různé semináře, účastní se debat, zjišťuje si informace o dění ve svém okolí a pokud mu toto dění nevyhovuje,

aktivně se zapojuje do jeho změny. Aktivní občan politicky participuje a občansky se angažuje viz níže. Pohled na termín aktivní občanství se může lišit. Jiný úhel pohledu poskytl Hollister (2002), který pojem aktivní občanství preferuje před pojmem občanská angažovanost. Jeho definice tohoto termínu zdůrazňuje důležitost spolupráce s ostatními ve všech možných sférách vlivu. Naopak Crowley (n.d.) vnímá občanskou angažovanost jakožto popis toho, jakým způsobem se aktivní občan podílí na životě komunity. V této práci budeme tyto dva termíny odlišovat a občanskou angažovanost chápat jako projev aktivního občanství.

1.3 Občanská angažovanost

Dnešní doba poskytuje nepřehledné množství způsobů, jak se jedinec jakožto občan může zapojit do společenského dění. Právě občanská angažovanost se dá považovat za jeden z pilířů fungující demokracie, protože zásahem do společenského dění může občan ovlivnit chod státu v budoucnosti. Dle Adlera a Goggina (2005) se občanská angažovanost týká způsobů, jakými se občané zapojují do komunity a tím zlepšují podmínky pro sebe i pro ostatní a pomáhají utvářet budoucnost komunity. Zároveň upozorňují na fakt, že se tento termín používá hlavně v kontextu mladší generace, a jeho definice závisí do značné míry i na úhlu pohledu a také zájmech definujícího. Dochází často k rozporům o tom, zda je občanská angažovanost nadřazena politické participaci nebo naopak, zda je do politické participace zahrnuta. Adler a Goggin (2005) se přiklání k pojetí, které vnímá politickou participaci jako jednu z forem občanské angažovanosti. Zdůrazňují politický aspekt občanského jednání a chápou občanskou angažovanost jakožto aktivity, které nemusí být nutně jen kolektivní, ale také politické.¹ Abychom mohli o někom tvrdit, že je aktivním občanem, musí tento člověk nejen plnit své občanské povinnosti, ale zároveň se ze své vlastní vůle účastnit dalších forem politické participace a občanské angažovanosti, zejména těch, které nevyužívají tradičních formálních institucí (Staněk, 2009). Máme tu ty „klasické způsoby“ angažovanosti ve formě působnosti v neziskových organizacích, darování peněz aj. Neziskové organizace samy o sobě nabízejí nepřehledné množství témat, kterými se může občan zabývat. Ať už se podílí jakožto dobrovolník

¹ Stejný pohled jako Adler a Goggin má i Delli Carpini, který zdůrazňuje, že občanská angažovanost v sobě zahrnuje širokou škálu činností od individuální formy dobrovolnické činnosti až po volební účast (Della Carpini, n.d. cit. dle Adler a Goggin, 2005).

na péči o občany, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodněni, nebo se prostřednictvím neziskových organizací podílí na nějakém tématu aktuálním pro danou společnost. Nacházíme se v digitální době, kdy člověk nemusí ani opustit svůj domov, když se chce zapojit do veřejného dění. Internet nám poskytuje obrovské pole působnosti a prostředky, jak sdílet svoje názory a jak je prosazovat. Právě toto lze považovat za výhodu dnešního světa, protože dnes je mnohem snazší dostat se do veřejného prostoru a podílet se na něm. Jedním z nejdůležitějších faktorů občanské angažovanosti je zájem občanů o to, co se děje, a jejich touha se tohoto dění zúčastnit a ovlivňovat ho.

Adler a Goggin (2005) dochází k závěru, že neexistuje jedna univerzální definice občanské angažovanosti. Často se v odborné literatuře můžeme setkat dokonce i se spojením pojmů občanské angažovanosti a politické participace, jevů, které se vyskytují v občanské společnosti denně a často současně. Jedním z těch, kdo přispěl k rozšíření pojmu občanské angažovanosti i s přesahem do politické participace, je Robert Putnam. Právě on využil pojem občanská angažovanost, aby tím poukázal na to, jak moc je potřebný občanský kapitál pro prosperující občanskou demokracii. On sám tento pojem používal poměrně často a jeho definice zahrnovala širokou škálu činností. Do občanské angažovanosti zahrnul i aktivity, které se týkají klubových schůzí, návštěv přátel či členství v kuželkářském klubu (Putnam, 2000). Jeho významné dílo *Bowling alone* poukazuje na důležitost těchto neformálních aktivit, které jsou základními pilíři fungující společnosti. Právě tato forma angažovanosti je základem občanské soudržnosti (Putnam, 2000). Ekman a Amna (2012) ale poukazují na to, že Putnamovo zaměření bylo spíše na angažovanost samotnou než na rozdělování části občanské či politické. Do občanské angažovanosti zahrnul vše od sociálních sítí a čtení novin až po politickou participaci. Pohledem Putnama (2000) občanská angažovanost obsahuje široké spektrum aktivit a jde hlavně o to, že se lidé angažují bez přesného vymezení, v čem.

Adler a Goggin (2005) poukazují na to, že pojem občanská angažovanost v sobě zahrnuje velké množství rozmanitých činností. Na základě těchto činností lze vymezit dva rozdílné způsoby, jak občanskou angažovanost popsat. V prvním případě se definice zaměřuje na konkrétní oblast či činnost občanské angažovanosti. Druhým případem je způsob, kdy se pod občanskou angažovanost zahrne mnohem větší a rozmanitější spektrum

aktivit.² Jedním ze způsobů, jak nahlížet na občanskou angažovanost, je způsob komunitní. V tomto smyslu je občanská angažovanost definována jako služba komunitě, kterou buď vykonává jedinec, nebo nějaké organizace s cílem zlepšit tamní situaci (Adler a Goggin, 2005). Další způsob definování klade důraz na kolektivní funkci občanské angažovanosti (Adler a Goggin, 2005).

Občanská angažovanost, jakožto jev ve společnosti, je nedílnou součástí fungování moderní demokracie, vyjadřuje postoje občanů na různé společenské otázky. K účasti na společenském dění má každý jiný důvod, v praktické části se zaměříme na důvody budoucích pedagogů a na jejich způsoby občanské angažovanosti.

1.4 Politická participace

Jedna z nejpoužívanějších a nejužitečnějších definic politické participace pochází od van Detha (2001), který ji chápe jako: „(...) *aktivita občanů, které ovlivňují politiku.*“ V předchozí podkapitole bylo zmíněno, že politická participace a občanská angažovanost jsou pojmy, které nejsou ve společenských vědách vždy zcela rozlišené. V předchozí kapitole byl představen pohled Adlera a Goggina (2005), kteří ve svém pojetí vnímají politickou participaci jako jednu z forem občanské angažovanosti. Ekman a Amna (2012) přinesli nový pohled na politickou participaci. Nahlížíjí na ni jako na účast na politickém životě, která zahrnuje činnosti obyčejných občanů, kdy tyto činnosti směřují k ovlivňování politických výsledků ve společnosti. Ekman a Amna (2012) upozorňují na skryté formy politické participace, které nejsou do definice politické participace většinou zahrnuty. Týká se to aktivit, které se dají označit jako předpolitické či politice předcházející. Tyto nepolitické aktivity občanskou angažovanost definují jako méně přímou, latentní formu politické participace.

Pod pojmem politická participace si většina občanů představí volby, které jsou nejznámější a nejčastější formou politické participace. Být aktivním v politice ale znamená mnohem více než jen chodit k volbám. Další formou politické participace jsou demonstrace, protesty či podpisy petic. Dále může být občan členem některé z politických stran nebo zájmových organizací (Linek et al., 2017). S postupem let se nám do popředí dostávají nové formy politické participace, z nichž některé jsou součástí

² Toto můžeme vidět například u definice občanské angažovanosti od Roberta Putnama (2000).

online světa. Občané vyjadřují svoje názory skrze sociální sítě a mohou si tam najít skupiny lidí, kteří sdílejí obdobné zájmy a názory. Další novou formou je např. fair-trade nebo bojkot produktů z politických důvodů (Linek, 2017 in Linek et al., 2017). Tyto nové formy politické participace přitahují převážně mladší generaci, která má blíže k těmto způsobům vyjádření politického názoru než k tradičnějším formám (Vráblíková, 2017 in Linek et al., 2017). I samotné sledování předvolebních debat se dá počítat jako politická participace, protože si tím občan zjišťuje potřebné informace pro nadcházející volby, a vědomosti jsou pro účast ve volbách velice podstatným faktorem. Verba a Nie ve své typologii rozdělili politickou participaci do čtyř forem: první formou je hlasování, druhou formou jsou volební aktivity (zahrnující členství nebo práci v politických stranách a organizacích, či finanční příspěvky zaslané těmto stranám a skupinám), třetí je kontaktování veřejných činitelů a poslední formou politické participace jsou kooperativní či komunitní aktivity, které jsou zaměřené na otázky místní komunity (Verba a Nie, 1972 cit. dle Ekman a Amna, 2012). Oproti tomu Teorell et al. (2007) vymezují pět forem politické participace, do kterých zahrnují volební účast, spotřebitelskou participaci (darování peněz, bojkoty a protesty, jakožto výraz ochoty či neochoty s daním fungováním konkrétních skupin či stran), stranickou aktivitu, protestní aktivitu, aktivitu kontaktovou. Tato definice nevyhovuje Ekmanovi a Amně (2012) z důvodu, že nebere v potaz latentní formy politické participace, ty, které oni považují za předpolitické. Lze pozorovat chování občanů, které se nedá jednoznačně klasifikovat jako politická participace, ale zároveň může mít toto chování na politický vývoj vliv. Tyto aktivity zahrnují účast v dobrovolnických organizacích nebo i jen sledování zpráv, a právě tyto aktivity mohou být počátkem či impulsem k zapojení se do demonstrací nebo politických kampaní. To, co Teorell et al. (2007) označují jako volební účast, kontaktní aktivity a stranické aktivity, Ekman a Amna (2012) shrnují pod termínem formální politická účast. Termíny spotřebitelská participace a protestní aktivity použité Teorellem a kolegy (2007), Ekman a Amna (2012) označují jako mimoparlamentní aktivismus. Předpolitické projevy či jinak řečeno latentní formu politické účasti Ekman a Amna definují pojmem občanská participace.

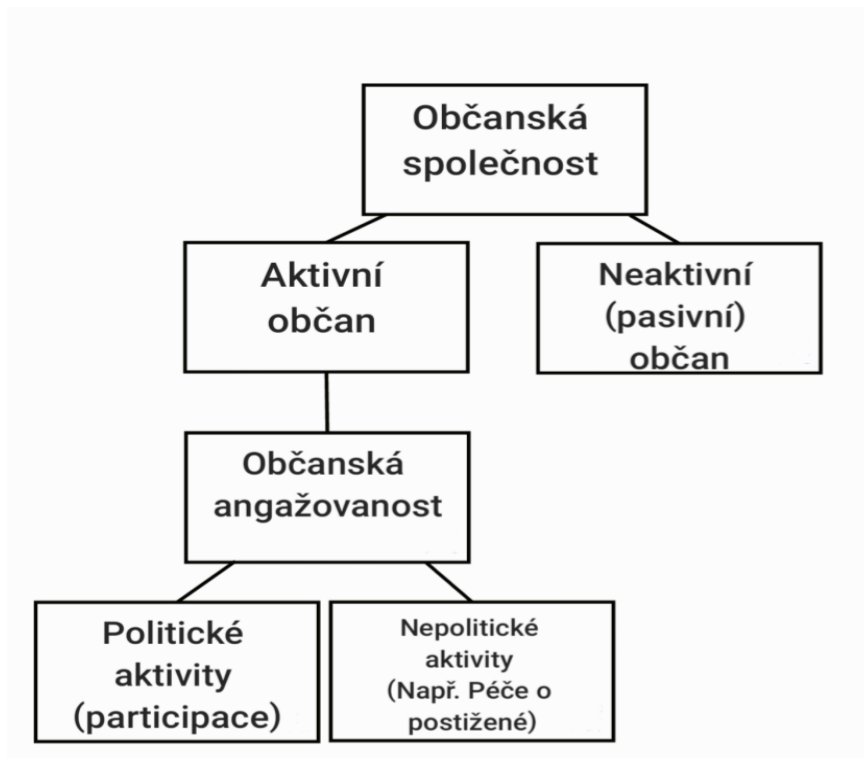
Byly popsány možné formy politické participace, ale mnohdy se občané odmítají politicky participovat, a to z různých důvodů. Ti, kteří se voleb neúčastní, mají názor, že jejich hlas

nemá žádnou sílu. Právě tento pocit bezmocnosti cokoliv změnit je častým důvodem, proč občané politicky neparticipují. Dle Linka (in Linek et al., 2017): „*Pocit politické efektivity znamená přesvědčení člověka o tom, že může ovlivnit politická rozhodnutí. Tento koncept zdůrazňuje sílu přesvědčení: nejde o to, zda aktivita skutečně ovlivní politické rozhodnutí, ale o to, že lidé jsou přesvědčeni, že to má smysl a že se jim podaří rozhodnutí ovlivnit.*“ Studie Linka (2017 in Linek et al., 2017) ukazuje, že politická participace občanů České republiky od roku 1990 klesá. Každých deset let klesne tato hodnota o 0,1 na škále od 0 do 1. Je proto důležité občany seznamovat s tím, co se pod pojmem politická participace skrývá. Je potřeba vysvětlit a ukázat rozmanité formy politické participace a důležitost jejich využití. Žijeme v zastupitelské demokracii, v níž si volíme naše zástupce, kteří reprezentují naše názory. Právě díky delegování moci se v této formě demokracie občané nedostávají mimo hru. (Čmejrek et al., 2010). Hanáček (in Hanáček a Pavličíková, 2023) se zaměřil na důvody, proč se mladší generace neparticipuje v politice. Dle něj se mladší generace vyhýbá konfliktnímu prostředí a politickou scénu jako konfliktní prostředí vnímá, zároveň autor poukazuje na to, že mladší generace nemá důvěru v politické strany. Dalším významným faktorem je dle Hanáčka nedostatečná informovanost o stranické politice a neschopnost mezi stranami a jejich programy rozlišovat. U politické participace hraje velkou roli vzdělání, zaměstnání, s tím spojený společenský a ekonomický status ve společnosti. Okolí, ve kterém se pohybujeme, ovlivňuje naši informovanost a naše rozhodnutí. Např. podle Linka (2013) se lidé, kteří dosáhli vyššího vzdělání a mají vyšší příjem, jenž jim zároveň zajišťuje vyšší socioekonomický status, více zajímají o politiku. Volební účast jakožto jednu z forem politické participace ovlivňuje i politické spektrum, tedy množství stran, ze kterých si má občan při volbách vybírat, komu svěří svou důvěru. Právě kvůli malému množství stran často občané nejdou vůbec k volbám, protože mají pocit, že všechny strany jsou buď stejné, či stejně špatné a tím pádem na jejich hlasování tolik nesejde (Linek, 2013). Tyto pocity pramení z malé informovanosti o tématu. Významnou složkou podpory politické participace je naše okolí. Hanáček (2023, in Hanáček a Pavličíková, 2023) upozorňuje na souvislost mezi vstupem do politické strany a členstvím v „*přídružené organizaci.*“ Pokud je člověk členem organizace, která je personálně i ideově propojena s politickou stranou, může zde dojít k přesvědčení ke vstupu do politické strany.

V této podkapitole byla popsána politická participace jako svobodné jednání občanů daného státu, jejichž aktivita směřuje k ovlivnění samotné politiky, ať už na rovině obecní či státní. Občan má mnoho způsobů, jakým se může podílet na politickém životě svojí země, a stejně tak, jako tomu je u občanské angažovanosti, i zde v této oblasti se s pokrokem technologií tyto způsoby rozrůstají. Mladí lidé mnohem častěji volí nekonvenční způsoby politické participace (Linek et al., 2017) a právě vývoj technologií a jejich aplikace do politiky jim tím rozšiřuje možnosti.

Na základě představených koncepcí občanské angažovanosti a politické participace budeme ve zbytku práce vycházet z pojetí Adlera a Goggina (2005), kteří občanskou angažovanost chápou jako kolektivní či individuální činnost, která má pomoci zlepšit podmínky v komunitě, a zároveň pod tento pojem občanské angažovanosti zahrnují i aktivní zapojení do politického dění, které také slouží ke zlepšení podmínek ve společnosti. Občanská angažovanost je tedy způsob, jakým se aktivní občan snaží dosáhnout změny ve společnosti, ať už skrze politické nebo nepolitické aktivity. Toto pojetí občanské angažovanosti je znázorněno na obrázku (č. 1) níže.

Obrázek č. 1 - Schéma občanské angažovanosti

Zdroj: vlastní

Praktická část této práce se zaměřuje na konkrétní formy občanské angažovanosti, kterých se studenti Katedry společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity účastní. Tím lze zjistit, které formy občanské angažovanosti dnes mladší generaci lidí přitahují. Zároveň se praktická část práce zaměřuje na motivace, které studenty vedou k angažmá ve společnosti. Studentům jsou také pokládány otázky, které se zaměřují na provázanost jejich budoucího povolání a občanské angažovanosti, zajímá nás jejich názor, zda si myslí, že jejich občanská angažovanost bude ovlivňovat či už ovlivňuje jejich studijní a budoucí profesní život. Pokud se studenti žádným způsobem neangažují, jsou dotazováni, jaké důvody mají k tomu, být občansky neangažovaní.

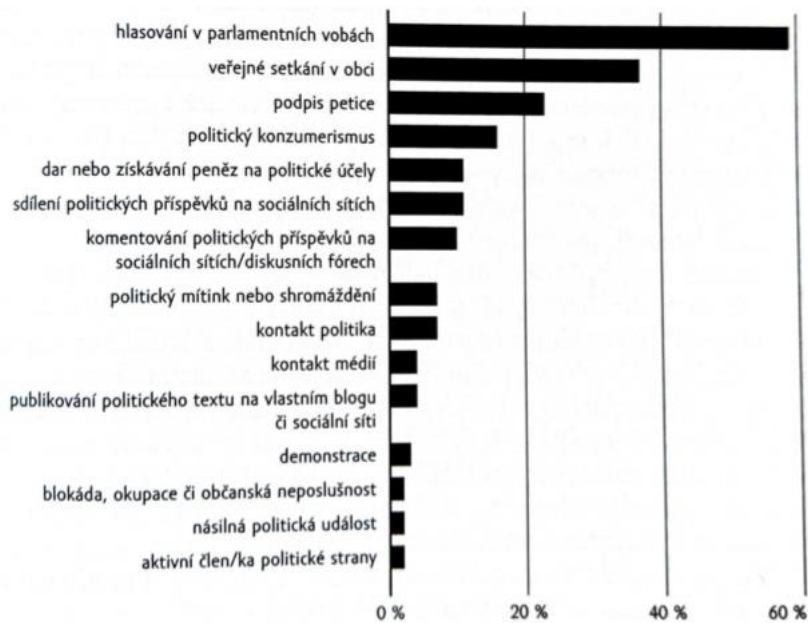
1.5 Občanská angažovanost a politická participace Čechů

Výzkum, který v roce 2015 uskutečnilo Centrum občanského vzdělávání FHS UK ve spolupráci s Nadací Konrada Adenauera a agenturou TNS Aisa, přinesl informace o způsobech, jakými se Češi zapojují do nepolitických aktivit. Závěrem tohoto výzkumu je poznatek, že se společnost dělí na aktivní a pasivní skupiny, které se neliší pouze mírou své angažovanosti, ale také tím, jak moc věří ve své schopnosti. Aktivní skupina představuje 45 % z počtu dotazovaných a pasivní skupina představuje 55 %. Aktivní

skupina v sobě zahrnuje pouhých 7 % výrazně aktivních lidí, ostatní jsou spíše příležitostně angažovaní. Češi nejčastěji podporují postižené a nemocné (35 %) a zasažené pohromou (27 %). Další významnou formou angažovanosti je péče o prostředí kolem sebe (22 %) a angažovanost ve volnočasových aktivitách, např. trénink některého sportu zdarma (24 %). Převažující formou angažovanosti je peněžní příspěvek (45,8 %), materiální dar (43 %). Dle zástupců Centra občanského vzdělávání je možným řešením nižší účasti na občanské angažovanosti občanské vzdělávání, mezi které zahrnují podporu učitelů, zavádění školních parlamentů, zapojování škol do komunitního života a také překonávání bariér vůči politice (Krajhanzl et al., 2015).

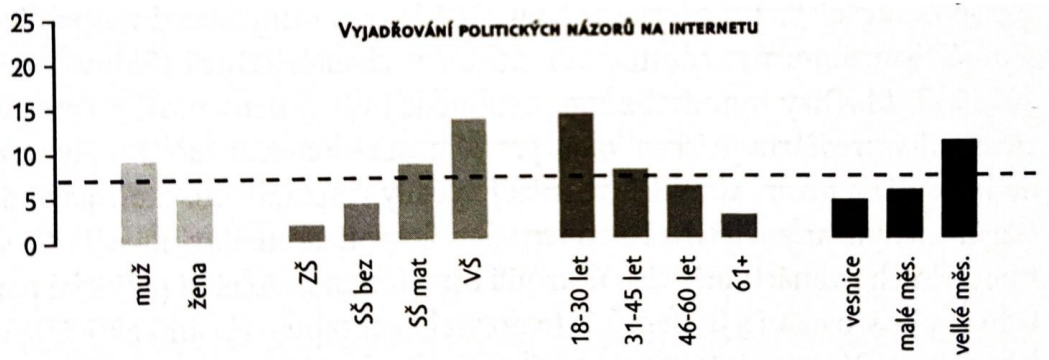
Lidé mají mnoho možností, jak se podílet na politickém životě. Klasickou formou politické participace jsou volby a angažovanost v politických stranách. Z dotazníkového šetření ISSP 2014, provedeného v České republice, můžeme vidět, že valná většina lidí se v politice kromě voleb nijak výrazně neangažuje. Samotná angažovanost v politické straně je velmi nízká, dosáhla pouhých 2 %. Další tradiční formy jako např. veřejné setkání v obci či podpis petic nepřesáhly 40 %. Veřejné setkání v obci lidé využívají, protože se to týká bezprostředně jejich životů. Podpis petic je velice snadnou formou politické participace, jde o individuální a časově nenáročnou formu, jak se vyjádřit k nějakému tématu. Mezi nové formy politické participace patří např. politický aktivismus na sociálních sítích (nejčastěji využívaná platforma X, dříve známá jako Twitter), graf ukazuje, že kolem 10 % občanů České republiky v období 12 měsíců sdílelo nebo komentovalo příspěvky na sociálních sítích. Další novou formou politické participace je politický konzumerismus, jehož oblíbenost roste hlavně mezi mladší generací občanů, tuto formu angažovanosti v politice v období 12 měsíců využilo 16 % z dotazovaných občanů (Vráblíková, 2017 in Linek et al., 2017). Vráblíková ve své studii upozorňuje na to, že je potřeba do politické participace zahrnout i nové formy participace, pokud se tak nestane, bude hodnocení politické participace občanů pravděpodobně pesimistické, z důvodu, že mladší generace volí spíše nové formy angažovanosti se v politice a neúčastní se tolik formálních způsobů politické participace. Na obrázku znázorňujícím graf od ISSP z roku 2014 můžeme vidět, že lidé s vysokoškolským titulem a ve věku mezi 18 až 30 let se nejčastěji vyjadřují k politickým tématům na internetu.

Obrázek č. 2 - Politická participace v české společnosti v letech 2013/2014 (procenta)

Zdroj: Vrábílková 2017

Obrázek č. 3 - Účast jednotlivých podskupin na nevolební formě politické participace

Zdroj: Vrábílková 2017

1.6 Média a jejich vliv na občanskou angažovanost a politickou participaci

Christian (2020) se věnuje způsobům, jakým média ovlivňují dnešní formy občanské angažovanosti. Jelikož se tato práce zaměřuje na studenty Katedry společenských věd, tedy mladé studenty, byla do práce zahrnuta i média, které představují nový prostor pro občanskou angažovanost. Dle Christiana (2020) je pro mladší generaci snazší zapojit se

do občanského a politického života skrze sociální sítě, které mladým lidem dávají prostor k tomu, aby vyjádřili své politické a občanské názory a zájmy. Sociální sítě mohou mladé lidi mezi sebou propojit podle jejich názorů a zájmů. Dle Elizabeth Soep napomáhá online participace v občanském či politickém sektoru k rozšíření si schopností občanské komunikace, což je dle ní velmi důležité, protože občanská identita není něco, s čím se narodíme, ale je to něco, co získáváme v průběhu života (Soep, 2016 cit. dle Christian, 2020). Občanská angažovanost skrze sociální sítě je výhodná také v tom, že mladým lidem nezabere tolik času. I změna profilového obrázku za duhový filtr, který vyjadřuje podporu LGBTQ+ komunitě, lze být považován za formu občanské angažovanosti (Murphy, 2015 cit. dle Christian, 2020). Média mohou mít ale i negativní vliv. Může dojít k tomu, že je daný problém zjednodušen natolik, že se z něj vytrácejí podstatná fakta, a to jen z důvodu, aby to v médiích přitáhlo co nejvíce lidí. Vliv na sociálních sítích je pomíjivý a týká se také občanských a politických témat, v mnohých případech dochází k tomu, že v momentě, kdy přestane být téma virální, ztrácejí o něj lidé zájem a nedojde k potřebnému řešení.

2 SPOLEČENSKÁ VÝCHOVA A VÝCHOVA K OBČANSTVÍ A OSOBNOST

UČITELE

Následující část bakalářské práce vymezuje role výchovy k občanství a společenských věd v kontextu podpory aktivního občanství v rámci vybraných kurikulárních dokumentů, konkrétně Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy (MŠMT, 2023a) a Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia (MŠMT, 2022). Dále se práce zaměřuje na dokument Strategie 2030+, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Poslední část kapitoly charakterizuje profil učitele na základě nově vydaného Kompetenčního rámce absolventa a absolventky učitelství (MŠMT, 2023a). Profil učitele je charakterizován ve spojitosti s pojmem aktivního občanství a s rolí, kterou učitel zastává.

2.1 Role výchovy k občanství a společenských věd v dnešní společnosti

Výchova k občanství a společenské vědy jsou multioborovými předměty, které sjednocují obory zaměřené na fungování společnosti. Skrze tyto předměty by měl žák získat potřebné znalosti a schopnosti, které by mu měly napomoci k lepší orientaci ve společnosti. Staněk v práci *Demokracie a občanství v Evropě* zdůrazňuje důležitost tohoto předmětu (Staněk, 2005 in Murad, 2005): „*Výchova k občanství má hluboké kořeny v celém lidském společenství. V moderním světě je výchova k soužití mezi lidmi považována za jeden z předních úkolů.*“ Dnes je škola vnímána jako prostředí, kde je žák občansky vzděláván a je vychováván s cílem osvojit si schopnosti, potřebné pro úspěšné fungování ve společnosti, která může být mnohdy složitá a matoucí. Pro život ve společnosti jsou potřebné specifické dovednosti a kompetence, které by měly být předávány žákům prostřednictvím výuky ve škole. Hořejšová v úvodu k *Didaktice občanské nauky a základů společenských věd* upozorňuje, že: „*příprava budoucnosti této země se odehrává již dnes na školách*“ a že „*generace příštího tisíciletí se zde učí základům věd, vytváří si podstatu základů právního vědomí, hodnotové orientace, morálky.*“ (Hořejšová, 1996). Výchova je součástí sociálního formování osobnosti a jako taková je součástí socializace, což je společenský proces včleňování jednotlivce do komunity a její specifické kultury (Staněk, 2009). Staněk (2009) si v souvislosti

s nedostatkem kompetencí absolventa pokládá otázku: „*Jakými kompetencemi pro život jej vybavila současná škola ve svém výchovně vzdělávacím procesu?*“ Kraus a Poláčková zdůrazňují, že je to právě sociálně pedagogické prostředí, které může poskytnout pomoc při výchově zvládnání života. Cílem sociálně pedagogického prostředí je ochránit člověka před škodlivými vlivy a naučit ho zvládat potíže a předat mu schopnost orientovat se v prostředí kolem něj. V sociálně pedagogickém prostředí se žák naučí fungovat v nejednoznačných situacích a získá zde sociokulturní dovednosti, které mu umožní jeho aktivní účast na životě ve společnosti (Kraus a Poláčková et al., 2001, s. 7). Mnohdy se stává, že absolvent, který právě opouští půdu školy, není dostatečně vybaven občanskými a společenskými kompetencemi. Na tuto problematiku upozornila Jirásková (Jirásková, 1999 cit. dle Staněk, 2009): „*(...) ze škol odcházejí absolventi, pro něž je problém vyřídit cokoli na úřadech, kteří netuší, jak funguje obecní zastupitelstvo, jaké náležitosti musí mít pracovní smlouva, co je trestní odpovědnost, jak řešit či kam se obrátit například v případě nezaměstnání atd.*“

Slova Staňka a Jiráskové ukazují, že by se předmětu výchovy k občanství měla věnovat větší pozornost, protože tento předmět napomáhá rozvoji občanství u žáků. Pokud má člověk štěstí, občanem se narodí, ale Staněk poukazuje na to, že občanství je něco, co si musí člověk intenzivně a také dlouhodobě osvojovat. Jednou z institucí, která se na tomto rozvoji podílí, je právě škola (Staněk, 2009). Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (MŠMT, 2023a) se vzdělávací obor, zde nazvaný výchova k občanství, zaměřuje na vytváření kvalit, které jsou úzce spojeny s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Tento předmět otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobností druhých lidí, což vede k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situacích. Dochází k rozvoji občanského a právního vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a poskytuje motivaci k aktivní účasti na životě demokratické společnosti (MŠMT, 2023a). Důstojné postavení předmětu v rámci kurikula je úzce spojeno s charakterem učitelů tohoto předmětu, s pozicí učitele ve škole, ale i ve společnosti (Veber, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023).

Dnes už se začal klást větší důraz na učení tzv. klíčových kompetencí, do kterých jsou zahrnuty kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální,

občanské, pracovní (v rámci RVP G kompetence k podnikavosti) a nově přidána digitální dovednost (MŠMT, 2023a; MŠMT, 2022). Klíčové kompetence jsou shrnutím vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou dohromady potřebné pro osobní rozvoj každého člověka a jeho budoucí uplatnění jakožto člena společnosti. Tyto kompetence byly vybrány na základě obecně přijímaných hodnot ve společnosti. Vybrané kompetence napomáhají člověku k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a také vedou k posilování funkce občanské společnosti (MŠMT, 2023a).

2.2 Systémy kurikulárních dokumentů

Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních, na úrovni státní a na úrovni školní. Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) jsou na úrovni státní a vymezují závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy vzdělávání – předškolní, základní a střední vzdělávání (rozdělené na RVP pro gymnázia a RVP pro střední odborné školy). RVP pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) definuje státní úroveň vzdělání na základních školách a nižších ročnících víceletých gymnáziích. RVP pro gymnázia (dále jen RVP G) je určen pro tvorbu Školního vzdělávacího programu na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnáziích. Školní úroveň je tvořena školními vzdělávacími programy (dále jen ŠVP), které si vytváří jednotlivé školy a podle kterých se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. RVP i ŠVP jsou dokumenty veřejně přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

RVP kladou důraz na klíčové kompetence, které mají dopomoci žákům k tomu, aby naučené znalosti a dovednosti uměli využít i v praktickém životě (MŠMT, 2023a).

V následující části práce budou podrobněji rozebrány RVP ZV a RVP G v souvislosti s předmětem Výchova k občanství na základních školách a Základy společenských věd na gymnáziích. RVP G bylo vybráno z důvodu vyšší hodinové dotace pro předmět Základy společenských věd na gymnáziích.

2.2.1 RVP ZV v souvislosti s výchovou k občanství

Vzdělávání na 2. stupni základních škol podporuje a napomáhá k získávání dovedností, vědomostí a návyků, díky kterým se žáci naučí samostatně pracovat a na základě získaných vědomostí si utvářejí hodnoty a postoje, které mají vést ke kultivovanému chování a k zodpovědnému rozhodování. Žáci se mají naučit respektovat jeden druhého,

mají znát svá práva a povinnosti a zároveň se učí respektovat práva ostatních nejen zde ve státě, ale i v celé Evropské unii (MŠMT, 2023a). Na 2. stupni základních škol už se zcela rozvíjí žákova osobnost a vyučující je jedním z klíčových aktérů, kteří se přímo i nepřímo podílejí na tom, jak se žák v budoucnu bude chovat. Dle MŠMT RVP ZV (2023a) dochází v průběhu základního vzdělávání k získávání kvalit osobnosti, které dále umožňují pokračování ve studiu a zdokonalování se ve zvolené profesi a aktivním se podílení na životě ve společnosti. Cíle základního vzdělávání jsou zaměřené na utváření a postupné rozvíjení kompetencí a také má tato úroveň vzdělání poskytnout spolehlivý všeobecný základ vzdělání. Na této úrovni vzdělávání se u žáků rozvíjí schopnost spolupráce a respektu k druhým a také jsou připravováni na svébytné vystupování. Mají se naučit, jak být svobodnými a také zodpovědnými osobnostmi, které se nebojí projevit svůj názor a které uplatňují svoje práva a také dbají na naplňování svých povinností. Základní vzdělávání pomáhá žákům orientovat se v digitálním světě a pomáhá poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti a dovednosti s cílem je umět uplatnit. Vede žáky k toleranci a také ohleduplnosti k různorodosti. Učí žáky, že mají brát ohled na jiné lidi a na jejich odlišné kultury a také duchovní hodnoty a učí je, jak žít společně s ostatními lidmi. Jak již bylo zmíněno výše, RVP klade důraz vedle vědomostí na klíčové kompetence, které představují důležitý faktor pro osobní rozvoj a uplatnění každého občana ve společnosti (MŠMT, 2023a). Pro téma této práce je podstatná kompetence občanská, která udává, že na konci základního vzdělávání by měl žák umět:

- Respektovat přesvědčení druhých lidí, vážit si jejich vnitřních hodnot, být schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítat útlak a hrubé zacházení, uvědomovat si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí;
- chápat základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, být si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu;
- rozhodovat se zodpovědně podle dané situace, poskytovat dle svých možností účinnou pomoc a chovat se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka;
- respektovat, chránit a ocenit naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevovat pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojovat do kulturního dění a sportovních aktivit;

- chápat základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektovat požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhodovat se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti (MŠMT, 2023a).

Právě občanská kompetence je jedním ze základních kamenů, na kterých se dají stavět budoucí hodnoty a postoje, které žáky vedou k aktivnímu občanství, tedy k politické a občanské angažovanosti. Kompetence občanská má dle Staňka (2009) za cíl vychovat z žáka zodpovědného občana, který zná svá práva a povinnost, respektuje druhé a na základě této kompetence rozvíjí své morální schopnosti a zodpovědnost. Právě v této oblasti může pedagog pomáhat formovat potřebné znalosti a dovednosti, které žáka povedou k aktivnějšímu společenskému životu, který bude prospívat společnosti. Díky svým znalostem, hodnotám a postojům může pedagog předávat své zkušenosti žákům, ukázat jim, jak jim tato kompetence a znalosti s ní spojené pomůže v orientaci a fungování ve společnosti.

Dle RVP ZV je vzdělávací obor Výchova k občanství, který spadá do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, zaměřen na vytváření kvalit, které souvisejí se schopností žáků orientovat se v sociální realitě a s jejich začleňováním se do různých společenských vztahů a vazeb. Předmět výchova k občanství napomáhá realističtějšímu sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí. Tento vzdělávací předmět zprostředkovává pochopení vztahů v rodině a širším společenství, seznamuje žáky s činností důležitých politických institucí a orgánů a poskytuje možnosti, jakými se může žák zapojit do občanského života. Výchova k občanství podporuje rozvoj občanského a právního vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní a občanskou odpovědnost a podporuje žáky v aktivní účasti na životě demokratické společnosti (Staněk, 2005 in Murad, 2005)

2.2.2 Průřezová témata RVP ZV

Povinnou součástí vzdělávání jsou průřezová témata, která ilustrují aktuální problémy současného i budoucího světa a jsou důležitým prvkem formativního vzdělávání. Napomáhají rozvíjet osobnost žáka hlavně v případě postojů a hodnot (Pavličíková a Zbudilová, 2013). Účinnost průřezových témat je podmíněna jejich propojeností se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a také návazností na další

činnosti žáků, které jsou realizovány ve škole i mimo školu (MŠMT, 2023a). Průřezové téma, které se nejvíce zaměřuje na podporu aktivního občanství žáků základních škol, je nazváno Výchova demokratického občana. Toto průřezové téma má mezioborový a multikulturní charakter (MŠMT, 2023a). V obecné rovině představuje průřezové téma Výchova demokratického občana syntézu hodnot, kterými jsou spravedlnost, tolerance a odpovědnost, v konkrétní rovině se zaměřuje na rozvoj kritického myšlení a vědomí vlastních práv a povinností, dále učí žáky demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů. Toto průřezové téma má žáky vybavit základní úrovní občanské gramotnosti (Pavličíková a Zbudilová, 2013).

2.2.3 RVP G v souvislosti se Společenskými vědami

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (dále jen RVP G), který vešel v platnost v roce 2007, poslední aktualizace je ze září 2022, stanovuje obecné podmínky pro vzdělávání na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií. Stanovuje základní vzdělávací úroveň pro absolventy gymnázií, kterou musí gymnázia respektovat ve svém ŠVP. RVP G specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterých má žák na konci svého vzdělávání dosáhnout. Vymezuje závazný vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo. Cílem gymnaziálního vzdělávání je připravit středoškolsky vzdělaného člověka pro další typy terciárního vzdělávání, například vysokoškolské studium, profesní specializaci a občanský život (MŠMT, 2022).

Vzdělávací obsah na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií jsou vzdělávací oblasti dle RVP G rozděleny do 8 částí, které jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými obory (MŠMT, 2022). Vzdělávací obor Společenské vědy (zde pod názvem Občanský a společenskovědní základ) spadá do oblasti Člověk a společnost, kdy tuto oblast vytváří společně s Dějepisem a Geografií. Občanský a společenskovědní základ je dále rozdělen do následujících vzdělávacích obsahů: Člověk jako jedinec, Člověk ve společnosti, Občan ve státě, Občan a právo, Mezinárodní vztahy a globální svět, Úvod do filosofie a religionistiky. Každý vzdělávací obsah má své očekávané výstupy, které by měl žák na konci splnit/umět. Pro téma této práce je stěžejní obsah Občan ve státě, kdy jedním z výstupů je uvedením příkladů, jak může občan ovlivňovat společenské dění v obci a ve státě a jakým způsobem může přispívat k řešení

záležitostí týkajících se veřejného zájmu. Dalším výstupem, který se zaměřuje na aktivní občanství, se týká vyložení podstaty komunálních a parlamentních voleb, na příkladech ilustruje možné formy aktivní participace občanů v životě obce či širších společenstvích. Tato vzdělávací oblast obecně napomáhá k utváření si historického vědomí, uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace a k občanskému vzdělávání mládeže. Upevňuje respekt k základním principům demokracie. Žáci jsou připravováni stát se odpovědnými občany v demokratické společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje. Dochází k upevnění pocitu odpovědnosti za sebe jako jednotlivce i jako člena určitého společenství. Tato vzdělávací oblast klade důraz v souvislosti s aktivním občanstvím na ochotě podílet se na veřejném životě obce, regionu, státu (MŠMT, 2023a). RVP G obsahuje stejně jako RVP ZV klíčové kompetence, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě. Na úrovni vzdělávání na čtyřletých gymnáziích a ve vyšších ročnících víceletých gymnáziích dochází k rozvíjení klíčových kompetencí, které žáci získali v základním vzdělávání (na základních školách a nižších ročnících víceletých gymnáziích). I v tomto případě je pro nás nejpodstatnější kompetence občanská, díky které by měl žák být schopen:

- Informovaně zvažovat vztahy mezi svými zájmy osobními, zájmy širší skupiny, do níž patří, a zájmy veřejnými, rozhodovat se a jednat vyváženě;
- uvažovat o chodu společnosti a civilizace z hlediska udržitelnosti života, rozhodovat se a jednat tak, aby neohrožoval a nepoškozoval přírodu a životní prostředí ani kulturu;
- respektovat různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí;
- rozšiřovat své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytvářet je a chránit;
- promýšlet souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností; k plnění svých povinností by měl přistupovat zodpovědně a tvořivě, měl by hájit svá práva i práva jiných, vystupovat proti jejich potlačování a spoluvytvářet podmínky pro jejich naplňování;
- chovat se informovaně a zodpovědně v krizových situacích a v situacích ohrožujících život a zdraví, poskytnout ostatním pomoc;

- posuzovat události a vývoj veřejného života, sledovat, co se děje v jeho bydlišti a okolí, zaujímat a obhajovat informovaná stanoviska a jednat k obecnému prospěchu podle nejlepšího svědomí (MŠMT, 2022).

I v případě RVP G představuje předmět Společenské vědy způsob, jakým se studentům předávají občanské hodnoty, dochází k rozvoji právního vědomí a posílení smyslu pro osobní a občanskou odpovědnost. Navazuje se na kompetence, která žák získal v předchozí rovině vzdělávání a dochází k jejich dalšímu rozvoji (Staněk, 2005).

2.2.4 Průřezová témata RVP G

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech ovlivňuje postoje a hodnoty žáka a podporuje aktivní se podílení na řešení místních problémů a přispívá k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích, které vyžadují dlouhodobé společné úsilí (MŠMT, 2022). Dle Pavličíkové a Zbudilové (2013) umožňuje žákům toto průřezové téma vnímat se jakožto součást globální společnosti, v níž jejich každodenní chování a jednání dopadá nejen na skupinu lidí a konkrétní místo, kde žijí, ale má celosvětový dopad.

V této kapitole došlo k rozebrání vybraných kurikulárních dokumentů s cílem zjistit, do jaké hloubky se v těchto dokumentech vyskytují pojmy, jako je aktivní občanství, občanská angažovanost a politická participace, a jaký důraz se na tyto pojmy klade při výuce. Kurikulární dokumenty reflektují význam aktivního občanství a zdůrazňují potřebu vychovávat žáky k aktivnímu zapojení do společenského dění.

2.3 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+

Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+ (dále jen Strategie 2030+) představuje dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky v období 2023–2027. V této strategii došlo k vymezení dvou hlavních cílů: první cíl se týká zaměření vzdělání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život, druhý cíl se zaměřuje na snížení nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnění maximálního rozvoje potenciálu dětí, žáků a studentů (MŠMT, 2023c). Samotná Strategie 2030+ se dále dělí do 5 linií. Pro nás nejpodstatnější je linie první, která obsahuje i občanské vzdělávání. Cílem občanského

vzdělávání je naučení kompetencí, které slouží k prosazování demokratických hodnot a postojů, k ochraně lidských práv a napomáhají rozvoji občanské soudržnosti. Tato oblast vzdělávání má vést lidi k vzájemnému respektu a toleranci, rozvíjet kritické myšlení a podnítit aktivní zájem o věci veřejné a život kolem sebe (MŠMT, 2023c).

2.4 Profil učitele

Naučit žáky potřebným kompetencím vyžaduje schopné pedagogy, kteří disponují potřebnými znalostmi a dovednostmi k plnění tohoto úkolu. Právě na tuto problematiku se zaměřilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) a vydalo kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství (2023b). Tento dokument má za cíl poskytnout představu o tom, jaké schopnosti by měl mít učitel pro výkon svého budoucího povolání. Před vydáním tohoto dokumentu neexistoval žádný jasný popis kompetencí, které by měl mít budoucí pedagog. Učitelé a učitelky jsou nepostradatelnou součástí kvalitního vzdělávání, které umožňuje maximální rozvoj žákovy potenciálu a maximální rozvoj kompetencí, které jsou nepostradatelné pro budoucí aktivní občanský, profesní a osobní rozvoj v stále rychleji se měnícím světě (MŠMT, 2023b). Dle Vebera (in Hanáček a Pavličíková, 2023) je učitel kompetentní pro výkon své profese tehdy, když je věrný tomu, co znamená být učitelem. Vališová a Kovaříková (2021) chápou kompetence učitele takto: *„Kompetence učitele představují soubor profesních dovedností, postojů, zkušeností a dispozic, kterými má být učitel vybaven, aby mohl efektivně vykonávat své povolání.“* (Vališová a Kovaříková, 2021 cit. dle Veber, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023). Kompetenční rámec je tvořen 18 kompetencemi rozdělenými do šesti oblastí. Oblast první se týká vyučovaných oborů a jejich zprostředkování žákům a žákyním; druhá oblast je zaměřená na plánování, vedení a reflexe výuky; ve třetí se klade důraz na vytváření vhodného prostředí pro učení; čtvrtá oblast se zaměřuje na zpětnou vazbu a hodnocení; pátá oblast se zabývá profesní spoluprací a oblast šestá zdůrazňuje profesní sebepojetí, rozvoj, etiku a duševní zdraví. V souvislosti s tématem této práce se zaměříme na kompetenci poslední, která se týká samotného profesního sebepojetí a také dalšího rozvoje v profesi a neopomíjí ani etiku a duševní zdraví. Tato kompetence v sobě zahrnuje body týkající se odpovědného nakládání s informacemi a digitálními zdroji a také klade důraz na to, že má pedagog vést své žáky k demokratickým hodnotám a vždy jednat v souladu s profesní etikou.

V souvislosti s tématem této práce je potřeba zdůraznit, že MŠMT (2023b) ve svém kompetenčním rámci klade důraz na aktivní zapojení učitelů do demokratických procesů (např. volby do školské rady, spolupráce s žákovskými parlamenty apod.). Pedagog, který má tyto kompetence, je poté schopen své žáky dále rozvíjet a je samotné vést k aktivnějšímu občanskému životu a k podpoře veřejných institucí.

Škola patří do oblasti sekundární skupiny, kde se odehrává formování charakteru člověka a toto formování probíhá napříč všemi předměty, protože, bez ohledu na daný předmět, učitel či učitelka vždy svým vystupováním působí na charakter dítěte (Hábl, 2022). Na to, že je učitel podstatnou osobou v životě žáka, která je schopná jeho vývoj ovlivňovat, upozorňuje i Berkowitz (2002), jenž zdůrazňuje, že primární vliv na rozvoj charakteru a hodnot ve škole má chování a jednání dospělých se žáky a žákyněmi. Samotný předmět občanské výchovy svým pedagogům práci neulehčuje, protože je velice obsáhlý a zahrnuje v sobě mnoho různých témat.

Pedagogové již učící nebo teprve budoucí nejsou ve škole jen od toho, aby své žáky naučili stanovenou učební látku. Je důležité, aby se z učitelů staly rolové osobnosti, aby dokázali své žáky nadchnout pro věc, aby je byli schopni motivovat a podporovat. Pavličíková a Zbudilová (2013), které se ve své práci *Výchova k občanství v praxi* zabírají osobnostními předpoklady učitele, upozorňují na fakt, že v hodinách tohoto předmětu záleží na osobnosti učitele, jenž zde působí jako vzor pro děti. Pokud děti vnímají dospělého jakožto kompetentní osobu, pozorují, hodnotí a napodobují jeho chování. Tuto podobnost v chování dětí a dospělých v jejich okolí nejlépe vysvětluje Bandurův sociálně kognitivní model učení (Bandura, 1986 cit. dle Reichert et al., 2020) Předmět výchova k občanství zahrnuje vedle vědomostí i faktor utváření osobnosti žáka a jakožto vzdělávací předmět klade důraz i na jeho vývoj. Díky tomuto apelu na žákovu osobnost je podstatné, aby učitel fungoval i jako vzor (Pavličíková a Zbudilová, 2013). Učitel společenských věd či občanské výchovy představuje důležitou roli v otázce formování aktivního občanství. Pokud učitel nevěnuje dostatečnou pozornost této otázce, tak dle Vebera nejen neplní svou roli, ale doslova se své roli učitele zpronevěřuje (Veber, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023). „*Učitel je každý, kdo podněcuje, podporuje a vede učení jiného jedince, žáka. Také jedinec však vede sám sebe k učení, podporuje a podněcuje svou učební činnost. Lze proto říci, že každý člověk je sobě svým vlastním učitelem.*“ (Koťa

a Havlík, 2011 cit. dle Veber, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023) Dle Pavličíkové a Zbudilové (2013) je ideálním učitelem výchovy k občanství vyzrálá osobnost, která dokáže aktivně působit a předávat své znalosti, hodnoty a postoje nejen v prostředí školy, ale dokáže je předávat i na veřejnosti. Veber (2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023) řadí na první místo osobnostní charakteristiky učitele odvahy k činu, dále pak akceschopnost, schopnost odolávat obavám a strachu ze selhání. Z výchovného hlediska vedle vědomostí vede předmět občanské výchovy k utváření osobnosti a klade důraz na rozvoj žákovy osobnosti. I právě díky této roli, kterou učitel výchovy k občanství a společenských věd zastává, musí být vybaven odbornými předpoklady, své znalosti čerpat z řady různých disciplín a věd. Nesmí zapomínat, že je pro jeho práci učitele podstatné neustále sledovat aktuální společenské dění, pravidelně a systematicky sledovat média. V neposlední řadě musí být učitel výchovy k občanství a společenských věd vybaven metodickými znalostmi, aby byl schopen předávat svým žákům poznatky. Vyučování se dnes čím dál více zaměřuje na rozvoj kompetencí, tedy schopností něco vykonávat. Dnes už nejde jen o potřebné znalosti, ale právě o schopnost tyto znalosti mimo školu nebo i ve školním prostředí využívat. Klade se důraz na to, aby se nestávalo tak jako dříve, že absolventi škol odejdou do společnosti a najednou nebudou schopni orientovat se kolem sebe, nebudou schopni naplno fungovat ve společnosti. Svým chováním by pedagog měl v žákovi vzbudit zájem na aktivní účastni ve společnosti a je schopen to dokázat právě tím, že se jako pedagog bude podílet na veřejném dění a tím se stane příkladem pro své žáky. Role učitele v sobě zahrnuje poskytování poznatků a zkušeností, poradce a podporovatele, projektanta a tvůrce, diagnostika a klinika, reflektivního hodnotitele, třídního a školního manažera, socializační a kultivační vzor a krizového pracovníka (Vališová a Kovaříková, 2021 cit. dle Veber, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023). Dle Schulmana (a Janíka) jsou skuteční pedagogové experti schopni didaktizovat vědění vhodnými prostředky, aby tím došlo k aktivnímu a autonomnímu osvojení žáky. Experti dokážou využít své pedagogické a didaktické znalosti a schopnosti k tomu, aby žákům zprostředkovali vědění o nich samotných, společnosti i světě tím způsobem, že společnosti a světu žáci porozumí a dokážou za ně převzít svůj díl odpovědnosti (Janík, 2004 cit. dle Veber, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023).

3 ANGAŽOVANOST UČITELŮ

3.1 Jak se učitelé angažují

O učitelské angažovanosti mimo školu v souvislosti s jejich pedagogickou činností nevzniklo mnoho výzkumných prací. Jeden z mála výzkumů, zabývající se učitelskou angažovaností, byl proveden v roce 2010 National Education Association (NEA). Tento výzkum zaznamenal pokles členství učitelů ve společenských a občanských organizacích ve Spojených státech mezi léty 1966 a 2006. Studie také ukázala, že nejčastější formou angažovanosti učitelů je členství v kulturních nebo náboženských spolcích, menší zájem mají učitelé o politická témata (NEA, 2010; Wong, 2007 cit. dle Reichert, 2020). Tyto výsledky potvrdil výzkum (Reichert et al.) provedený 2020 ve 12 zemích v Evropě a Asii, v němž je nejčastější formou angažovanosti učitelů zapojení do organizací, které podporují kulturu v místních komunitách. Respondenti byli také poměrně aktivní v učitelských organizacích a ve skupinách, které pomáhají znevýhodněným lidem. Naopak se učitelé zřídka kdy angažovali v politických stranách či v otázkách etnických menšin. Studie, která proběhla mezi studenty pedagogických oborů na Ankarské univerzitě, prokázala, že se studenti pedagogických oborů angažují ve společnosti jen málo. Samotná fakulta má 20 studentských/společenských spolků a byl tu předpoklad, že je každý student členem alespoň jednoho z nich, ale studie ukázala, že i přes povědomí o existenci těchto spolků (71,9 % ženy a 69,8 % muži) se jich většina studentů neúčastní. Během svého volna tráví studentky většinu času poslechem muziky (51 %), čtením knížek (46,8 %) nebo tráví čas s přáteli (57,2 %) apod., studenti se nejčastěji věnují sportům (49 %) nebo tráví čas na sociálních sítích (55,7 %). Zároveň mají velmi omezené znalosti o občanských institucích, politických aktivitách a dobrovolnické práci (Sener, 2012). 4,6 % dotazovaných studentů bylo schopno popsat význam pojmu dobrovolnictví. Autorka to vnímá jako velké promarnění příležitosti, protože samotná mladá generace má velký potenciál k tomu, aby byla schopna změnit okolí kolem sebe. Základem pro větší angažovanost studentů pedagogických oborů je zlepšení informovanosti o dobrovolnických a politických aktivitách a jejich větší atraktivnost pro mladší generaci.

3.2 Vliv učitelovy angažovanosti na studenty a jeho výuku

I přes to, že nové volební průzkumy potvrzují zvýšenou aktivitu mladých lidí u voleb (Abrahámová, 2021), stále existuje propast mezi mladými občany a politickým světem.

Na tento problém upozornili Bloch-Schulman a Javanovic (2010) ve své studii *Kdo se nebojí politiky? O nutnosti vyučovat politickou angažovanost*. Dle Blocha-Schulmana a Javanovice byli studenti naučeni přenechávat veřejné rozhodování na expertech, organizacích a vládních úřednících. Tyto „návyky“ neangažovanosti získali studenti právě skrze odtažitost a neangažovanost učitelů, kteří rezignovali na vstup do politického teritoria. Výzkumník z Velké Británie Wilkins (1999) poukazuje na to, že samotní učitelé považují politiku za irelevantní pro svůj každodenní život a mnohdy také nepřístupnou. Bloch-Schulman a Javanovic (2010) apelují na učitele, zvláště vysokoškolské profesory, aby přijali odpovědnost za angažovanost studentů v politických otázkách a stali se vzorem pro své studenty. Cinches et al. (2016) uvádí propojení mezi kvalitou učitele a kvalitou studenta. Jednu z hlavních rolí v podpoře aktivního zapojování studentů do společnosti mají právě učitelé, kteří svým přičiněním nejvíce podporují angažovanost studentů (Cinches et al., 2016). Učitel, který je sám angažovaný, má větší vliv na angažovanost svých studentů, protože vytváří mezi studenty a společností aktivní a zdravý vztah a podněcuje jejich zájem se podílet na chodu společnosti (Valenta, 2010 cit. dle Cinches, 2016). Mnoho učitelů se účastní sociálních nebo politických aktivit mimo školu v rámci místa svého bydliště či v rámci širšího pole působnosti (např. voleb). Tyto mimoškolní zkušenosti učitelů mohou ovlivnit jejich učební postupy ve třídě a mohou poskytnout podporu pro studenty, kteří se o dění ve společnosti chtějí zajímat (Reichert et al., 2020). Dle Carretero et al. (2016) učitelé, kteří se podílejí na občanském vzdělávání, jsou při svém vyučování ve třídě velmi ovlivněni svým občanským životem mimo školu (Carretero et al., 2016 cit. dle Reichert et al., 2020). Výzkum Reicherta et al. (2020) s názvem *Učitelé participující v organizacích: Profil z 12 zemí a korelace mezi praxí a výukou* vyplňuje mezeru v otázkách, týkajících se vlivu mimoškolních aktivit učitele na jeho výuku a zároveň dává vhled do angažovanosti učitelů mimo půdu školy. Tato studie potvrdila na případu učitelů z 12 zemí pozitivní vliv učitelovy angažovanosti na žáky v hodině. Učitelé, kteří byli aktivní ve společnosti, uváděli, že ve třídě docházelo k větší aktivitě studentů na školních projektech a také rostl zájem studentů o společenská a politická témata (Reichert et al., 2020). Neundorf et al. Ve svém výzkumu z roku 2016 potvrdil, že výchova k občanství ve škole může kompenzovat nedostatek politických zkušeností doma (Neundorf et al., 2016 cit. dle Reichert et al., 2020). Učitelé, kteří se mimo školu podílejí na sociálních či politických otázkách, mají poté ve třídě mnohem více

informací a zkušenosti, které svým žákům mohou předat. Také lze říci, že tito učitelé mají mnohem více sebedůvěry se těmito otázkami ve svých hodinách zabývat. Kontroverznost stranické politiky způsobuje nechuť učitelů věnovat tomuto tématu dostatečnou pozornost (Hanáček, 2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023). Diskutování o politických a sociálních problémech v hodině může napomoci k přeměně „faktických“ znalostí na znalosti „použitelné“ v praxi, kdy tyto znalosti a zkušenosti podle Carretero et al. (2016) mohou pomoci zvrátit tendence mladých lidí podceňovat sociální a politické problémy (Carretero et al., 2016 cit. dle Reichert et al., 2020).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODA VÝZKUMU

Pro výzkum v této bakalářské práci byla využita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Kvantitativní způsob výzkumu byl zvolen kvůli jeho vhodnosti pro větší počet respondentů, zároveň poskytuje obecnější závěry výzkumu. Jeho další výhodou je také jeho časová nenáročnost (Chráska, 2016). Dotazník byl elektronickou formou rozeslán mezi studenty Katedry společenských věd Jihočeské univerzity, konkrétně se výzkum týkal studentů bakalářských programů Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy a Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni ZŠ. S ohledem na to, že se dotazníkové šetření týkalo pouze studentů Katedry společenských věd Jihočeské univerzity, nelze z tohoto výzkumu vyvozovat žádné obecnější závěry, které by se daly vztáhnout na studenty jiných učitelských oborů či studentů jiných vysokých škol. Výsledky tohoto výzkumu jsou vypovídající pouze v prostředí Katedry společenských věd Jihočeské univerzity.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

První část dotazníku je zaměřena na konkrétní aktivity, kterými se studenti zapojují do chodu společnosti. Na základě teoretické části této bakalářské práce byla v dotazníku občanská angažovanost, tedy aktivita studentů ve společnosti, rozdělena pro větší přehlednost na politicky zaměřené aktivity (politickou participaci) a na nepoliticky zaměřené aktivity. Tato koncepce občanské angažovanosti, která vnímá politickou participaci jako součást občanské angažovanosti, vychází z práce Adlera a Goggina (2005). První část dotazníku je zaměřena na to, zda jsou studenti angažovaní ve společnosti a jaké formy angažovanosti je nejvíce přitahují. Druhá část dotazníkového šetření je zaměřena na provázanost politických a nepolitických aktivit studentů ve společnosti s jejich budoucí profesí. Student je dotazován, zda mu přijde jeho aktivita ve společnosti důležitá a podstatná pro rozvoj jeho budoucí profese či nikoliv. V poslední části se dotazník soustřeďuje na to, jak studenti Katedry společenských věd vnímají možnost motivovat své budoucí studenty právě skrze své politické a nepolitické aktivity ve společnosti.

Otázky v dotazníku byly vytvářeny s pomocí literatury, která byla využita pro teoretickou část práce. Stěžejní literaturou pro praktickou část této práce byla kniha od Chráska (2016), která se zaměřuje na teorii a principy kvantitativního výzkumu v oblasti pedagogiky. Nejvíce nápomocná práce pro tvorbu konkrétních otázek byla kniha od Guasti a Řehákové (2006). Dalším zdrojem inspirace byl výzkum od Krajhanzla (2015), který se zaměřoval na konkrétní formy občanské angažovanosti. Pro tvorbu otázek byl dále využit výzkum od Koc-Michalska a Lillekera (2016), kteří se zaměřovali na digitální možnosti zapojení člověka do politiky.

Dotazník se skládá z 19 otázek, z nichž 2 otázky jsou ve formě tabulky, ve kterých studenti odpovídali ano či ne na základě toho, zda se některé z forem politické či nepolitické aktivity účastní. Všechny otázky byly ve formě uzavřených odpovědí, ale u 6 z nich byla možnost odpovědi jiné, která studentům umožňovala se k dané otázce vyjádřit svými slovy.

Dotazník se dělil podle programu (Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni ZŠ a Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání na střední

škole), kteří studenti studují, aby tak mohlo dojít k oddělení a následnému porovnání odpovědí mezi studenty bakalářských programů a ke zjištění, zda se formy občanské angažovanosti mezi studenty těchto oborů nějak zásadně liší.

Dotazníkové šetření bylo mezi studenty distribuováno skrze email a studenti dotazník vyplňovali v elektronické formě. Studenti v dotazníku uváděli pouze své pohlaví, ročník studia a obor. Dotazník byl zcela anonymní a účast na výzkumu byla dobrovolná. Respondent mohl kdykoliv výzkum ukončit bez udání důvodu. Výzkum byl proveden v souladu s etickými pravidly výzkumu.

Odpovědi z dotazníkového šetření byly vyhodnoceny kvantitativně. Počet odpovědí byl vyjádřen relativní četností (procenta). Vlastní odpovědi studentů byly vyhodnoceny kvalitativně a zaznamenány ve výsledcích.

Dotazníkové šetření probíhalo mezi dny 16. 5. až 29.5. 2024. Osloveno bylo celkem 133 studentů, 102 studentů programu Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni ZŠ a 31 studentů programu Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy. Nakonec se dotazníkového šetření zúčastnilo 97 studentů, 70 studentů z programu Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni ZŠ a 27 studentů programu Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy

Nejvíce respondentů byli studenti 3. ročníků, tvoří 39,2 % z celkového počtu dotazovaných. Celkové počty studentů, kteří studují na Katedře společenských věd Jihočeské univerzity bakalářské studium, jsou pouze orientační, zakládají se na datech uvedených v STAG JU. (tabulka č. 1)

Tabulka č. 1 – Sumarizace počtu respondentů

	Osloveno studentů	Reálný počet odpovědí	Vyjádřeno v %
Celkový počet studentů	133	97	72,93 %
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupeň ZŠ	102	70	68,63 %
Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy	31	27	87,10 %

Zdroj: vlastní

5.1 Výsledky dotazníku

Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 97 studentů, z nichž 27,8 % studentů studuje program Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy (dále jen ZSV) a 72,2 % studuje program Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni základní školy (dále jen VO).

Výsledky dotazníku byly shrnuty na základě témat, kterým se otázky věnují v následujících kapitolách. Současně byly výsledky porovnány mezi studijními programy Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy (ZSV) a Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni základní školy (VO).

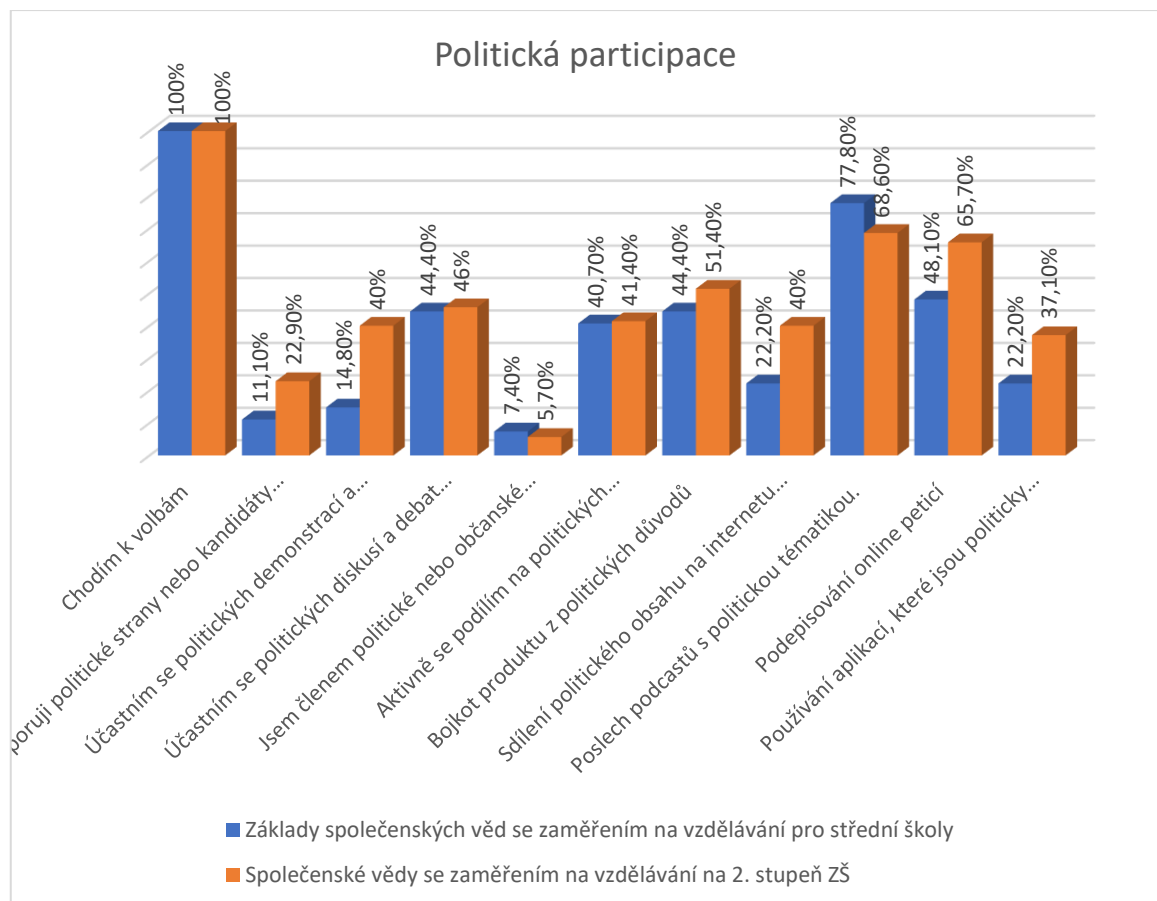
5.1.1 Politická participace

Za pomoci tabulky a odpovědí ano/ne měli studenti za úkol vybrat politické aktivity, do kterých se zapojují. Všech 97 studentů uvedlo, že chodí k volbám. Poměrně nízká je finanční či agitační podpora politických stran. Toto malé množství kladných odpovědí nemůžeme interpretovat jen jako nezájem studentů o tuto formu politické aktivity. Musí se na tento projev politické aktivity nahlížet očima studenta, který nemá dostatek finančních prostředků, kterými by mohl politické strany podporovat. V případě studentů ZSV kladně na tuto otázku odpovědělo jen 11,1 % (graf č. 1.). V případě studentů VO byl poměr hlasů o něco vyšší, finančně či agitačně podporuje politické strany 22,9 % studentů (graf č. 1). Dalším méně častým způsobem politické participace je členství v politických nebo občanských organizacích. V obou případech studenti odpovídali spíše negativně. Pouze 5,7 % studentů VO jsou členy nějaké politické nebo občanské organizace (graf č. 1). Ani studenti oboru ZSV o tuto formu politické participace nejeví přílišný zájem, pouze 7,4 % působí v některé politické nebo občanské organizaci (graf č. 1). Tento malý zájem může být způsoben časovou náročností tohoto typu politické participace. Studenti jsou časově vytíženi svým studiem a mnohdy nezbývá čas na jiné aktivity. S ohledem na věkovou kategorii respondentů, v průměru 20 let, byly do výzkumu zahrnuty i novější formy politické participace. Trochu překvapivým výsledkem je poměr hlasů u sdílení politického obsahu na internetu u studentů ZSV. Pouze 22,2 % studentů ZSV sdílí své politické názory na internetu (graf č. 1). Studenti VO své politické názory na internetu sdílí častěji, kladnou odpověď uvedlo 40 % (graf č. 1). Mezi nové

formy politické participace lze zařadit poslech podcastů s politickou tématikou. Tyto podcasty mohou být zdrojem informací pro studenty. Zároveň jsou velmi časově nenáročné. Studenti mohou tyto podcasty poslouchat mezi přednáškami a ve chvílích volna. Podcasty poslouchá více studentů oboru ZSV, kladnou odpověď uvedlo 77,8 % (graf č. 1). U oboru OV je trochu menší zájem, podcasty poslouchá 68,6 % studentů (graf č. 1).

Z výsledků je vidět, že čas hraje v případě politické participace velkou roli. Jak už bylo zmíněno v teoretické části, lidé se participují s ohledem na náročnost dané aktivity. Nejčastější formou politické participace jsou volby, což je vidět i na výsledcích. Volby patří mezi ty méně časově, ale i finančně náročné aktivity.

Graf č. 1 - Zapojujete se do některé z níže zmíněných politických aktivit? (vyberte prosím odpověď ano/ne)

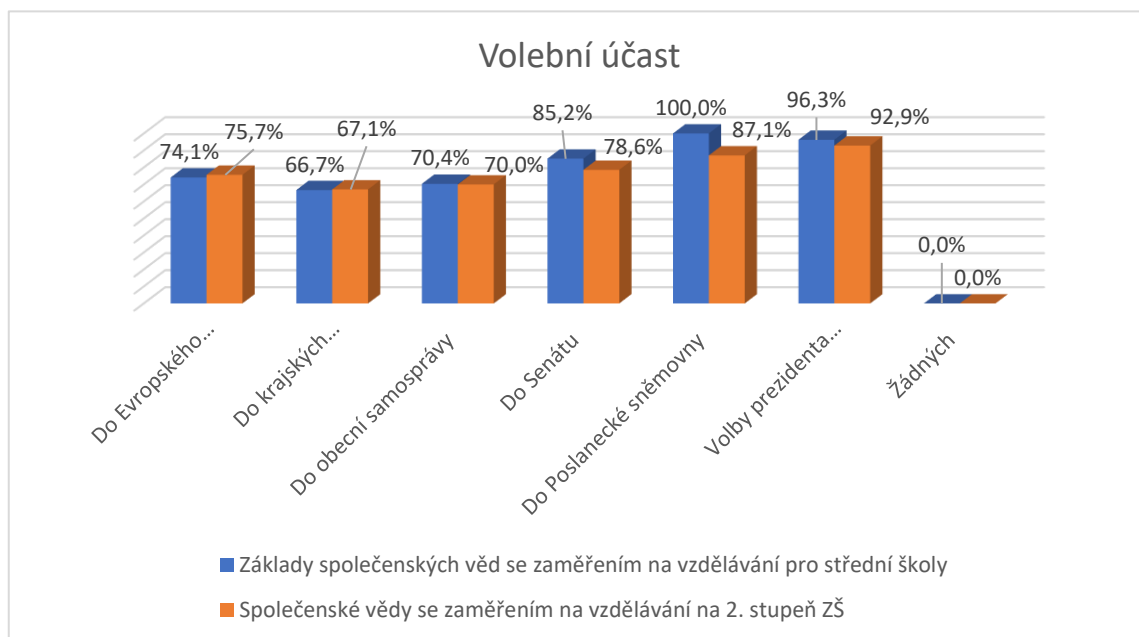

Zdroj: vlastní

5.1.2 Volební účast

Všech 97 studentů uvedlo, že chodí k volbám. Následující část se zaměřuje na konkrétní typy voleb a zjišťuje, které volby studenty nejvíce zajímají. Kvůli svému věku se někteří studenti nemohli zúčastnit všech typů voleb v otázce uvedených, např. volby do Senátu ČR jednou za šest let. Z tohoto důvodu byli studenti dotazováni, kterých voleb se zúčastnili nebo se chtějí v budoucnu zúčastnit. Studenti mohli zvolit více možností. Nejvíce se studenti zajímají o volby do Poslanecké sněmovny a o volby prezidenta republiky. V případě studentů ZSV se všech 27 studentů, tedy 100 % (graf č. 2), voleb do Poslanecké sněmovny České republiky buď zúčastnilo nebo se v příštím roce chystá zúčastnit. O něco menší zájem o tyto volby je mezi studenty OV. K těmto volbám chodí nebo se chystá jít 87,1 % (graf č. 2). O volby do Poslanecké sněmovny ČR je obecně vysoký zájem, v posledních volbách dosáhla volební účast 65,43 % (Seznam Zprávy, 2024). Volby prezidenta vždy přitahují více pozornosti. Při poslední volbě prezidenta dosáhla volební účast ve druhém kole rekordních 70,25 % (Seznam Zprávy, 2024). I studenti mají o tyto volby zájem, 96,3 % studentů ZSV (graf č. 2) a 92,9 % studentů OV (graf č. 2) odpovědělo, že se těchto voleb v minulosti zúčastnili. Poměrně vysoký je zájem o volby do Evropského parlamentu, může to být spojeno také s tím, že tyto volby byly nejbližší období, kdy studenti vyplňovali tento dotazník. 74,1 % studentů ZSV (graf č. 2) a 75,7 % studentů OV (graf č. 2) uvedlo, že se k těmto volbám chystá. Dalším důvodem zájmu studentů o tyto volby může být také to, že mladí lidé více vnímají svou budoucnost skrze Evropskou unii. Zájem studentů je s ohledem na doposud velmi malý zájem společnosti o tyto volby velmi pozitivní změna. V posledních volbách do Evropského parlamentu byla účast necelých 29 % (Burianová a Honsnejmanová, 2024). Obecně lze říct, že se studenti o volby aktivně zajímají a mají zájem se na politice skrze volby podílet.

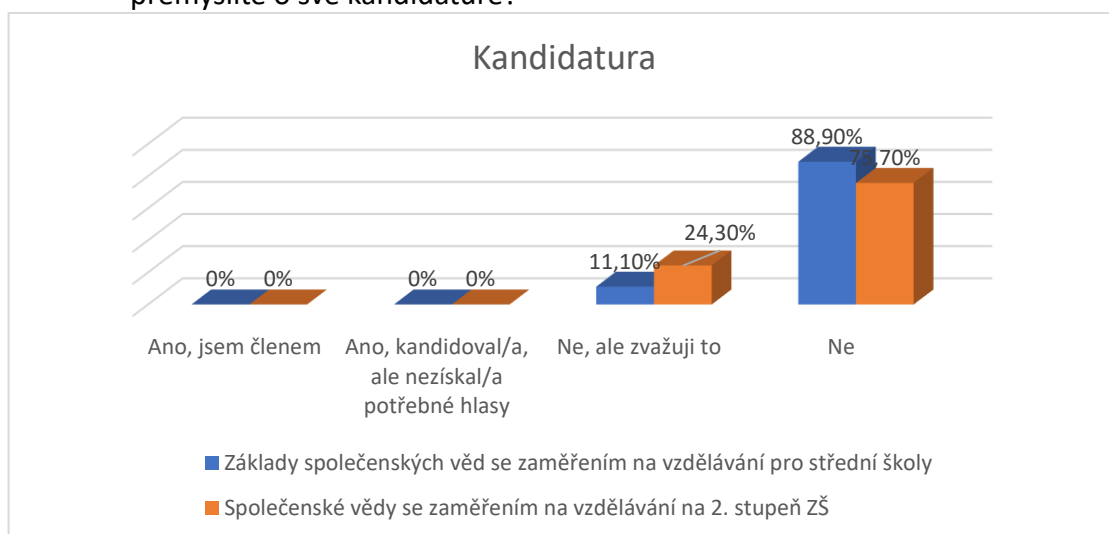
Graf č. 2 - Jakého druhu voleb se účastníte nebo se plánujete v budoucnu účastnit?
(Můžete vybrat více možností)

Zdroj: vlastní

Pod téma volební účast spadají také volby do akademického senátu na Jihočeské univerzitě. Studentům byla položena otázka, zda oni sami někdy kandidovali či o své kandidatuře uvažují. Zájem o kandidaturu do akademického senátu je nízký. Studenti odpovídali spíše negativně, nenašel se nikdo, kdo by již kandidoval, ale několik studentů svou kandidaturu zvažuje. 11,1 % studentů ZSV uvedlo (graf č. 3), že svou kandidaturu zvažují. O něco vyšší (24,3 %) zájem o kandidaturu je mezi studenty OV (graf č. 3).

Graf č. 3 - Kandidovali jste někdy do akademického senátu na Jihočeské univerzitě nebo přemýšlíte o své kandidatuře?

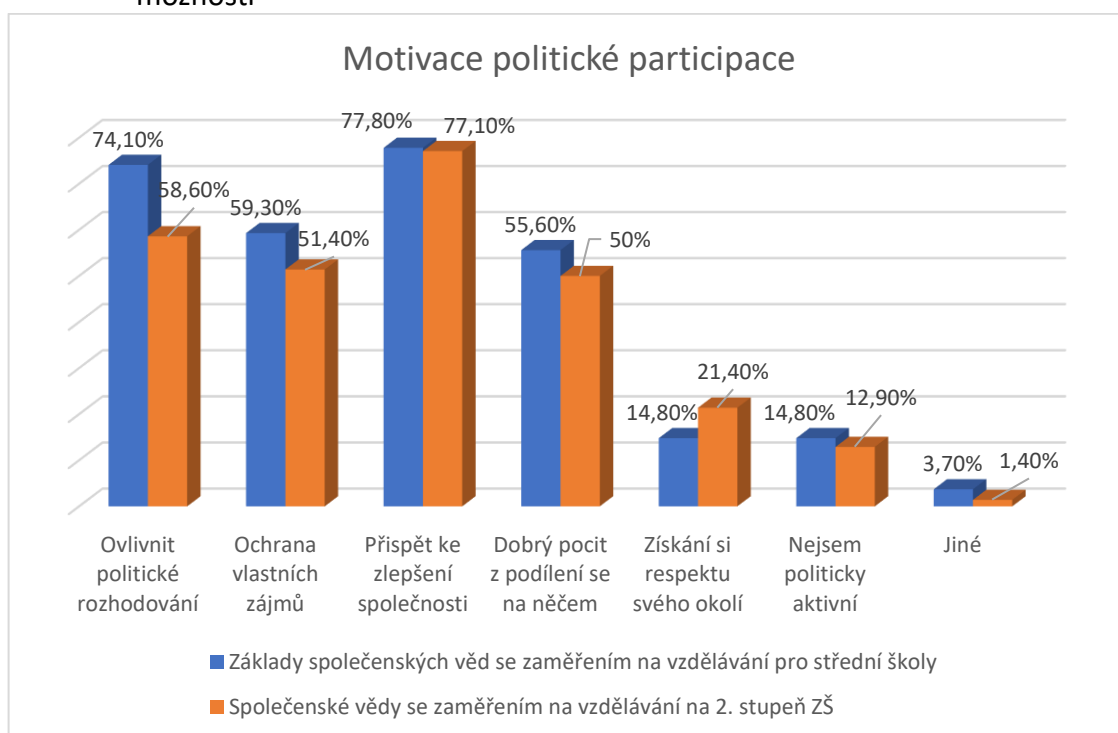
Zdroj: vlastní

5.1.3 Důvody, proč být politicky aktivní

Občan je politicky aktivní, protože k tomu má nějakou motivaci. Může mu jít o jeho osobní blaho nebo o prospěch celé společnosti. V následujících otázkách byli studenti Katedry společenských věd dotazováni na své motivace a důvody, které je přiměly, být politicky aktivní. Současně dotazník zjišťoval i důvody, kvůli kterým se politice a politickým aktivitám tolik nevěnují.

Studenti dostali na výběr několik možností a mohli zvolit i více odpovědí současně. Zároveň zde byla možnost vlastní odpovědi. Nejčastěji studenti udávali jako svůj důvod pro politickou aktivnost snahu přispět ke zlepšení společnosti, tuto odpověď uvedlo 77,8 % studentů ZSV (graf č. 4) a 77,1 % studentů OV (graf č. 4). Druhým nejčastějším důvodem je snaha o ovlivnění politického rozhodnutí, tuto odpověď uvedlo 74,1 % studentů ZSV (graf č. 4) studentů a 58,6 % studentů OV (graf č. 4). Nejméně častým důvodem je snaha o získání si respektu okolí. Dva studenti zvolili možnost vlastní odpovědi a jako svou motivaci uvedli: „Chci jít příkladem svému okolí.“ a „Je to důležité. Nadávat na to, co se mu ve společnosti nelíbí umí každý. Mluvit o tom a hlouběji se nad tím zamýšlet už každý neumí. A to si myslím, že je špatné a nebezpečné.“

Graf č. 4 - Jaké jsou Vaše hlavní motivace pro to být politický aktivní? (Můžete vybrat více možností)

Zdroj: vlastní

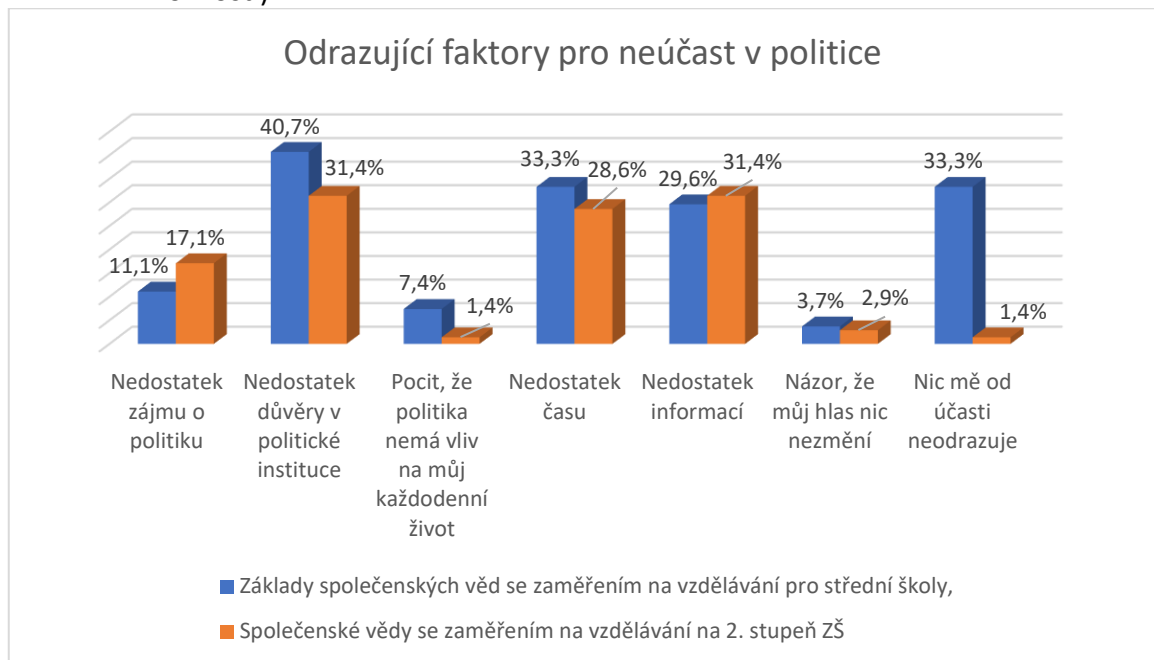
Někteří studenti v dotazníku uvedli, že nejsou politicky aktivní. Tito respondenti v předchozích otázkách odpovídali spíše negativně a politická aktivita, která u nich povětšinou převažovala, byla volební účast.

Následující část se zaměřuje na důvody, které studenty od politické participace odrazují. Nejčastěji studenty od politické participace odrazuje právě nedostatek informací. Tuto možnost zvolilo 40,7 % studentů ZSV (graf č. 5) a 31,4 % studentů OV (graf č. 5). Stejný počet studentů OV (31,4 %) uvedl, že je od politické participace odrazuje nedůvěra v politické instituce. Dalším významným faktorem je čas, ten byl udáván jako jeden z nejčastějších důvodů, proč se studenti neparticipují. Jeden z respondentů (student OV) uvedl svou vlastní odpověď: „*opakované popírání vlastních tvrzení, jak vládnoucí koalice, tak opozice (např. prohlášení o nezvyšování daní...*“ Tato odpověď by se dala zahrnout pod odpověď: nedůvěra v politické instituce. Autor této odpovědi naráží na nedodržování slibů politických subjektů.

Již v teoretické části práce byly nastíněny důvody, proč se lidé nechtějí účastnit politiky. V těchto výsledcích lze vidět, že největším problémem je důvěra a také pocit, že náš hlas nic nezmění. Zároveň je zde velký problém informací. Studenti, či obecně občané, nemají mnohdy dostatek informací, jak se můžou do politického života kolem sebe zapojit. Zároveň jim mohou chybět informace v období voleb, které by jim napomohly k jejich rozhodnutí, komu dají svůj hlas.

Nejzásadnějším faktorem, který ovlivňuje politickou participaci, je ale zájem. Pokud má občan, v tomto případě student, tendenci být v oblasti politiky aktivní, nic mu nebrání ve vyhledávání informací. Dnes je k informacím opravdu snadný přístup, takže je jen otázkou, zda je člověk hledat chce. Jednodušší je postoj kritika, který nemusí tolik přemýšlet o příčinách stavu a jejich řešení. Člověk, který chce něco změnit, být aktivní v politice, musí věnovat mnohem větší úsilí pro analýzu stavu společnosti a jeho příčin a věnovat více času k vymyšlení, jak tento stav změnit.

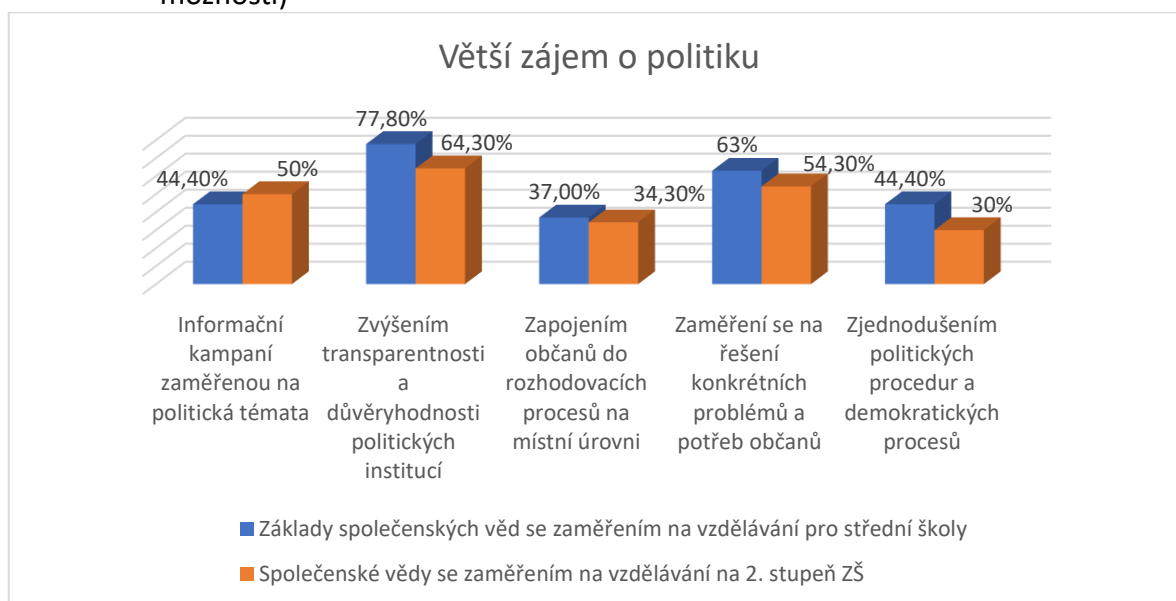
Graf č. 5 - Jaké faktory Vás odrazují od účasti v politických aktivitách? (Můžete vybrat více možností)

Zdroj: vlastní

Nejčastěji navrhovaným způsobem, jak oslovit občany, je dle studentů zvýšení transparentnosti a důvěryhodnosti politických institucí. V odpovědích studentů lze vidět návaznost na nedostatek důvěry v politické instituce (graf č. 6). Studenty by zřejmě lépe oslovily politické strany s jasným programem, který by následně dodržovaly. Problém je ovšem malý počet voličů, kteří by tento postup ocenili v konkurenci s velkým počtem voličů slyšících na sliby a jednoduchá řešení složitých problémů. Druhou nejčastější odpovědí je zaměření se na řešení konkrétních problémů a potřeb občanů (graf č. 6)

Graf č. 6 - Jak by podle Vás mohla politika více oslovit občany? (můžete vybrat více možností)

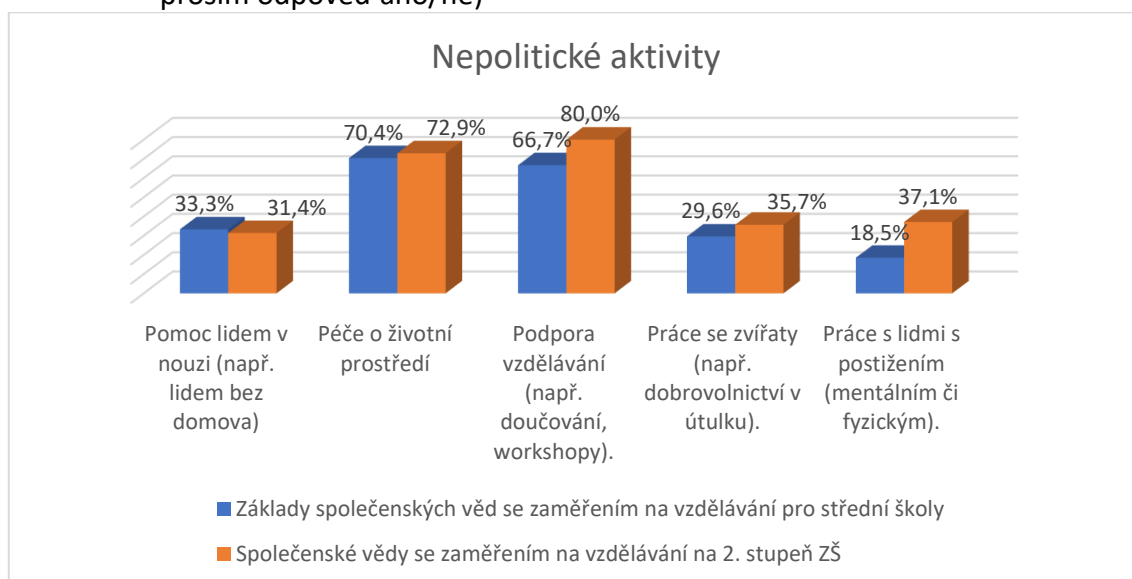

Zdroj: vlastní

5.1.4 Nepolitické aktivity

Občanská angažovanost zahrnuje i aktivity, které jsou nepolitické. Tato část práce zkoumá formy angažovanosti, kterými se studenti zapojují do chodu společnosti a nezahrnují politickou participaci. Nejčastěji studenti uváděli, že se ve volných chvílích věnují péči o životní prostředí. Kladně v tomto případě odpovědělo 70,4 % studentů ZSV (graf č. 7) a 72,9 % studentů OV (graf č. 7). Péče o životní prostředí získává na popularitě hlavně mezi mladými lidmi, což lze vidět i na výsledcích tohoto dotazníku. Méně častou nepolitickou aktivitou je pomoc lidem v nouzi. Velmi kladně vnímám počet odpovědí u otázky podpory vzdělávání. S ohledem na studijní zaměření respondentů, budoucí učitelé, je dobré vidět, že se studenti už během studia ve volných chvílích věnují vzdělávání ostatních dětí a studentů. Vysoký zájem je mezi studenty OV, kladnou odpověď v tomto případě uvedlo 80 % (graf č. 7). Trochu menší zájem o podporu vzdělávání je mezi studenty ZSV (66,7 %) (graf č. 7).

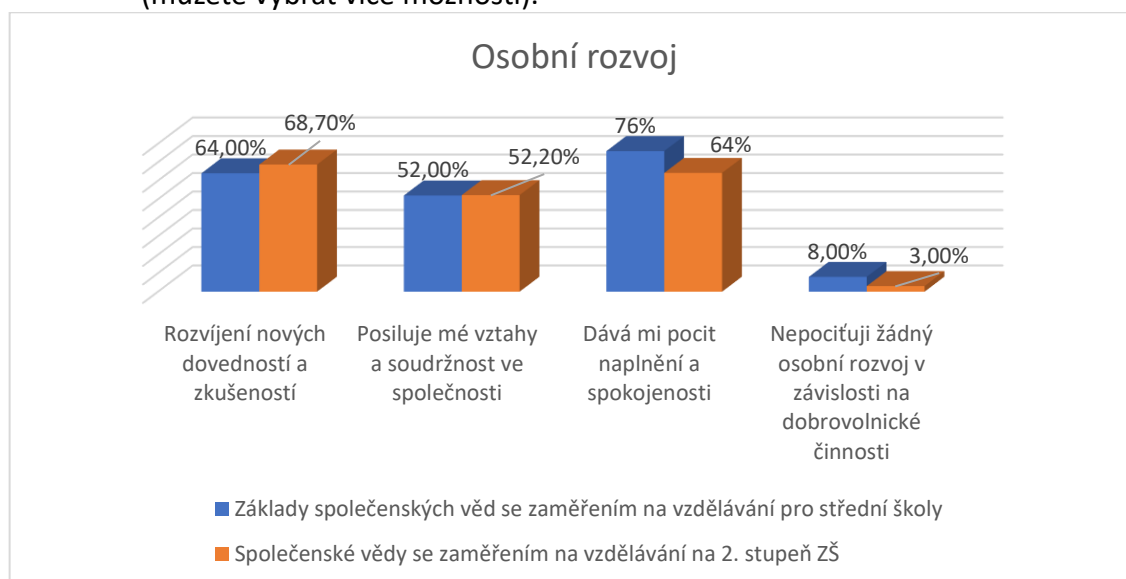
Graf č. 7 - Zapojujete se do některé z níže zmíněných nepolitických aktivit? (vyberte prosím odpověď ano/ne)

Zdroj: vlastní

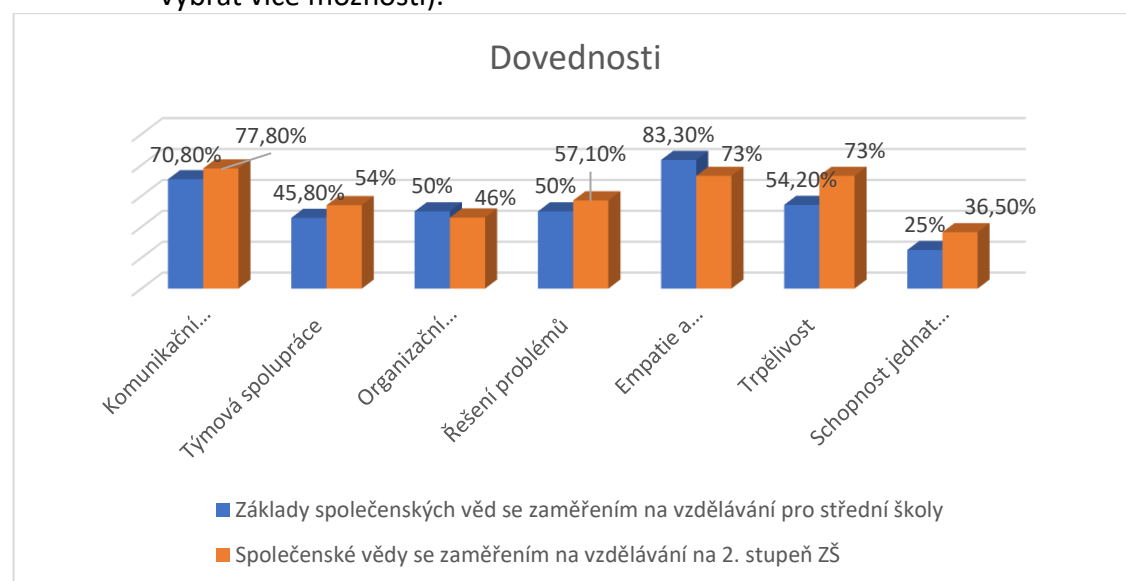
Nepolitické aktivity zmíněné výše mohou mít vliv na osobní rozvoj studentů. Mohou jim přinášet nové zkušenosti a studenti mohou získávat prostřednictvím svých nepolitických aktivit nové dovednosti, které mohou využít i ve svém budoucím profesním životě. Právě rozvíjení nových dovedností a zkušeností udávali studenti jako nejčastější vliv na jejich osobní rozvoj. Tuto odpověď zvolilo 64 % studentů ZSV a 68,7 % studentů OV (graf č. 8). Nejčastěji získanými dovednostmi jsou dle studentů empatie, porozumění, trpělivost a komunikační dovednost (graf č. 9). Možnosti dovedností uvedených v dotazníku byly vybrány na základě RVP ZV (2023a), RVP G (2022) a také *Kompetenčního rámce absolventa a absolventky učitelství*, které MŠMT vydalo v roce 2023. Tento dokument se zaměřuje na již zmíněné dovednosti učitele. Tyto dovednosti nemusí studenti pedagogických oborů získat pouze během svého studia, mohou je získat či dále rozvíjet i mimo univerzitní půdu.

Graf č. 8 - Jaký vliv má podle Vás účast na nepolitických aktivitách na Váš osobní rozvoj? (můžete vybrat více možností).

Zdroj: vlastní

Graf č. 9 - Jaké dovednosti jste získali díky účasti na nepolitických aktivitách? (můžete vybrat více možností).

Zdroj: vlastní

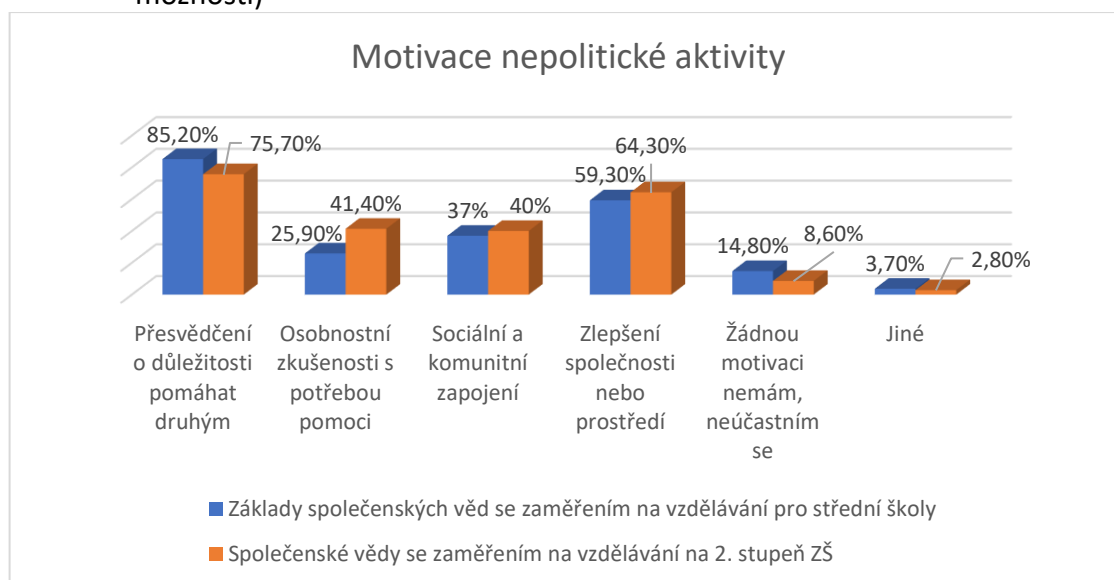
5.1.5 Důvody, proč se angažují

Další série otázek se zaměřovala na stejné aspekty, které byly zkoumány u politických aktivit. V tomto případě studenti odpovídali na to, co je motivuje být nepoliticky aktivní. Opět byla možnost více odpovědí. Nejčastěji studenti uváděli, že je jejich motivací přesvědčení o pomoci druhým. Tuto odpověď zvolilo 85,2 % studentů ZSV (graf č. 10) a 75,7 % studentů OV (graf č. 10). Na rozdíl od politické participace, kde se studenti vždy

některé z uvedených politických aktivit účastnili, v případě aktivit nepolitických jsou tu studenti, kteří se žádných neúčastní. V případě studentů ZSV je poměr o něco vyšší, studentů, kteří uvedli, že se žádných aktivit neúčastní, je 14,8 % (graf č. 10). Jeden z respondentů sám uvedl: „*momentálně neúčastním, ale cítím motivaci se účastnit.*“ I další studenti využili možnost vlastní odpovědi a uvedli své motivace: „*Odpovědnost spojená s tím být člověkem (ŽP).*“ a „*Přijde mně to správné.*“

Velkou roli hraje také snazší zapojení se do takovéto aktivity ve svém okolí – např. doučování dětí na škole, do které student chodil a tím jednodušší přístup k realizaci této činnosti. Znalost místních podmínek a pedagogů je faktor, který pomáhá překonat potíže s tím spojené.

Graf č. 10 - Jaká je Vaše motivace k účasti v nepolitických aktivitách? (Můžete vybrat více možností)

Zdroj: vlastní

Stejně jako v případě politických aktivit i v této části studenti odpovídali na otázku, jaké důvody je odrazují od jejich účasti na nepolitických aktivitách. Opět zde byla možnost výběru více odpovědí. Nejčastější odpovědí byl nedostatek času, který může být způsoben samotným studiem. Studenti jsou vytížení učivem a na aktivity mimo školu už nezbývá tolik času. Tuto odpověď zvolilo 40,7 % studentů ZSV (graf č. 11) a 40 % studentů OV (graf č. 11). Jeden z respondentů zvolil odpověď jiné a uvedl: „*prostě nechci, zabývám se něčím jiným.*“ Tato odpověď může značit, že má student zájmy v jiné oblasti. Tento konkrétní respondent v dotazníku odpovídal v oblasti politických aktivit kladně na

mnoho otázek, z tohoto můžeme vyvodit, že jeho oblast zájmu je více zaměřena na politické aktivity. Další poměrně častou odpovědí je nedostatečná informovanost studentů o možnostech zapojení. S tímto by mohla vypomoci univerzita, která by mohla studentům tyto informace pomoci zprostředkovat. Zčásti se už takto děje, ze studijního oddělení dostávají studenti emaily, které obsahují nabídky a informace od různých neziskových organizací.

Graf č. 11 - Jaké jsou důvody, které Vás odrazují od nepolitických aktivit (můžete vybrat více možností)

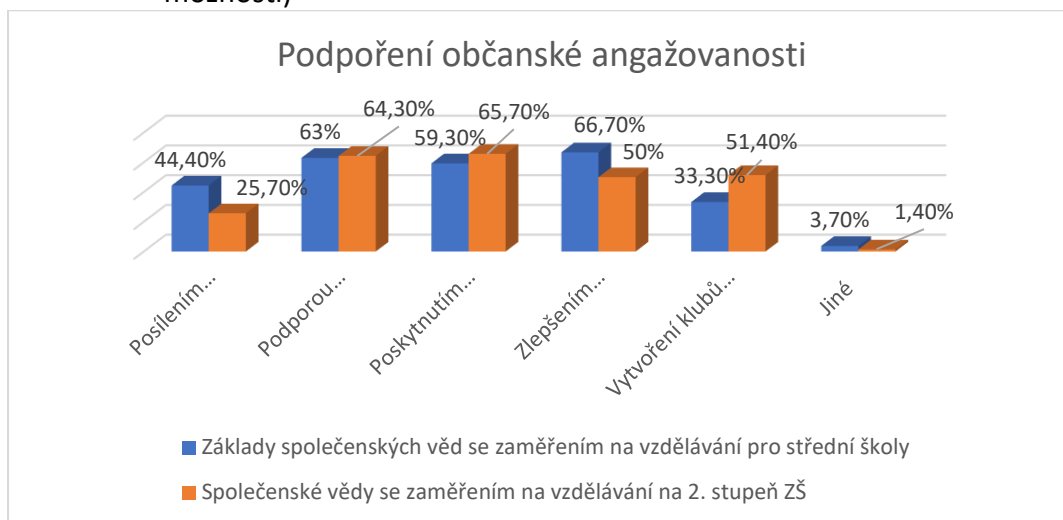

Zdroj: vlastní

Tato otázka (graf č. 12) zjišťuje, co by mohlo dopomoci k větší aktivitě studentů na katedře a univerzitě obecně, protože poskytuje zpětnou vazbu studentů a jejich názory, jak může sama katedra či univerzita celkově přispět k větší angažovanosti jejich studentů. Nejčastější odpověď navazuje na nedostatečnou informovanost studentů. 66,7 % studentů ZSV a 50 % studentů OV uvedlo (graf č. 12), že by k větší aktivitě mohla pomoci lepší dostupnost informací o politických otázkách např. prostřednictvím debat s odborníky na politická témata. Je tedy vidět, že studenti mají velký zájem o možnost aktivního vzdělávání se v oblasti politických témat, ke kterým jim mnohdy chybí dostatek validních a ověřených informací, tato problematika byla zmíněna již výše. Menší zájem je mezi studenty oboru ZSV o vytvoření spolků a klubů na škole, tuto možnost vybralo jen

33,3 %. Naopak mezi studenty oboru OV je o spolky a kluby větší zájem, tuto možnost zvolilo 51,4 % z nich (graf č. 12).

Graf č. 12 - Jakým způsobem se podle Vás může podpořit účast na politických a nepolitických aktivitách učitelů Základů společenských věd a Občanské výchovy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity? (můžete vybrat více možností)

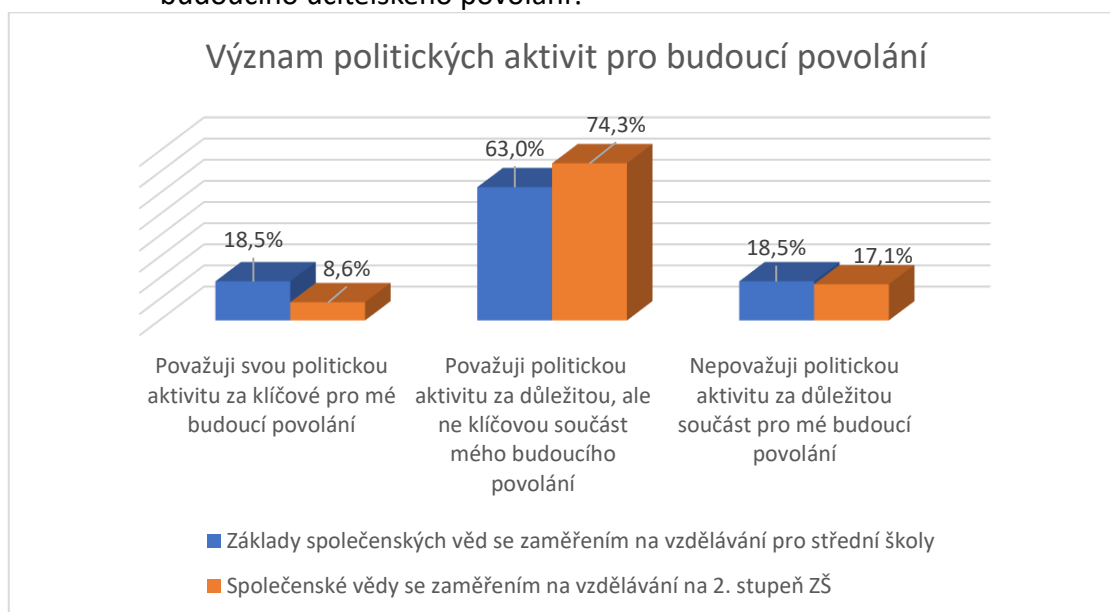

Zdroj: vlastní

5.1.6 Občanská angažovanost a její význam pro učitelskou profesi

Poslední část dotazníku se zaměřuje na provázanost občanské angažovanosti a budoucího povolání studentů. Studenti byli v dotazníku dotazováni na význam, který přiřkládají svým aktivitám mimo školu a zda považují tyto aktivity za motivaci pro své budoucí žáky. Většina studentů považuje svou politickou participaci za důležitou, ale ne klíčovou pro výkon svého budoucího povolání. Jen malá část studentů vnímá své politické aktivity mimo školu jako podstatnou součást jejich budoucí profese. Svou roli zřejmě hraje i skutečnost jakési nevhodnosti politické aktivity učitele, která se může jevit v rozporu s požadavkem apolitičnosti vzdělávání dětí a studentů. V případě učitelů ZSV je to 18,5 % (graf č. 13) a u učitelů OV je počet ještě nižší, 8,6 % (graf č. 13).

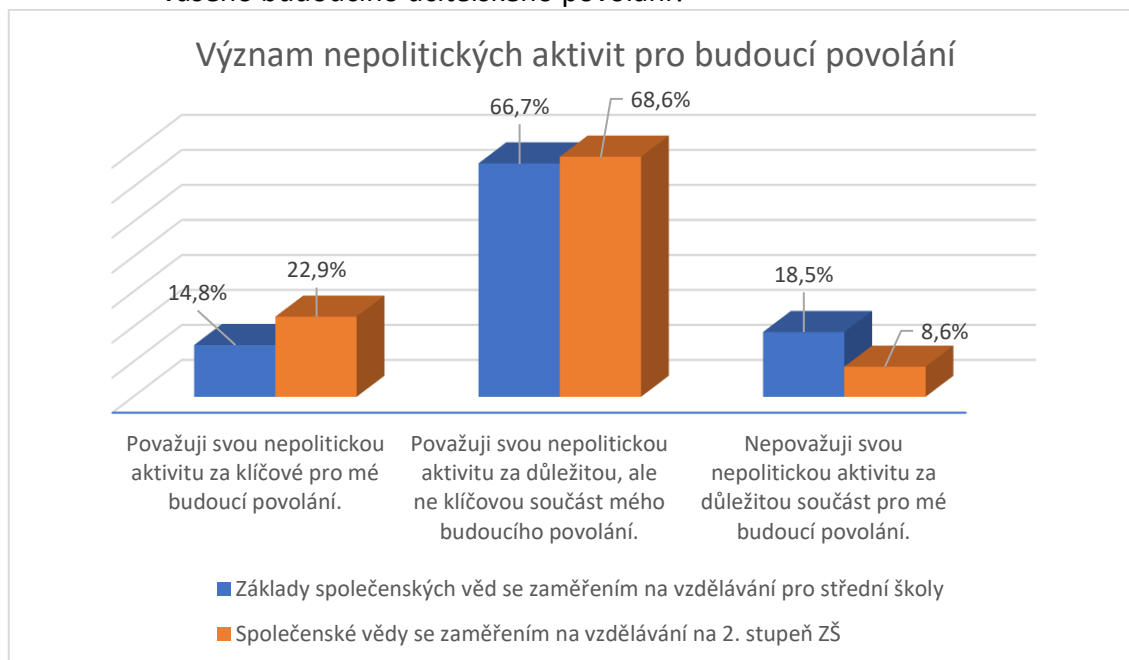
Graf č. 13 - Jaký přikládáte význam Vaší účasti na politických aktivitách v kontextu Vašeho budoucího učitelského povolání?

Zdroj: vlastní

Podobně nízké jsou i výsledky u nepolitických aktivit, ani zde většina studentů nepovažuje své aktivity mimo školu za klíčovou součást jejich budoucího povolání (graf č. 14).

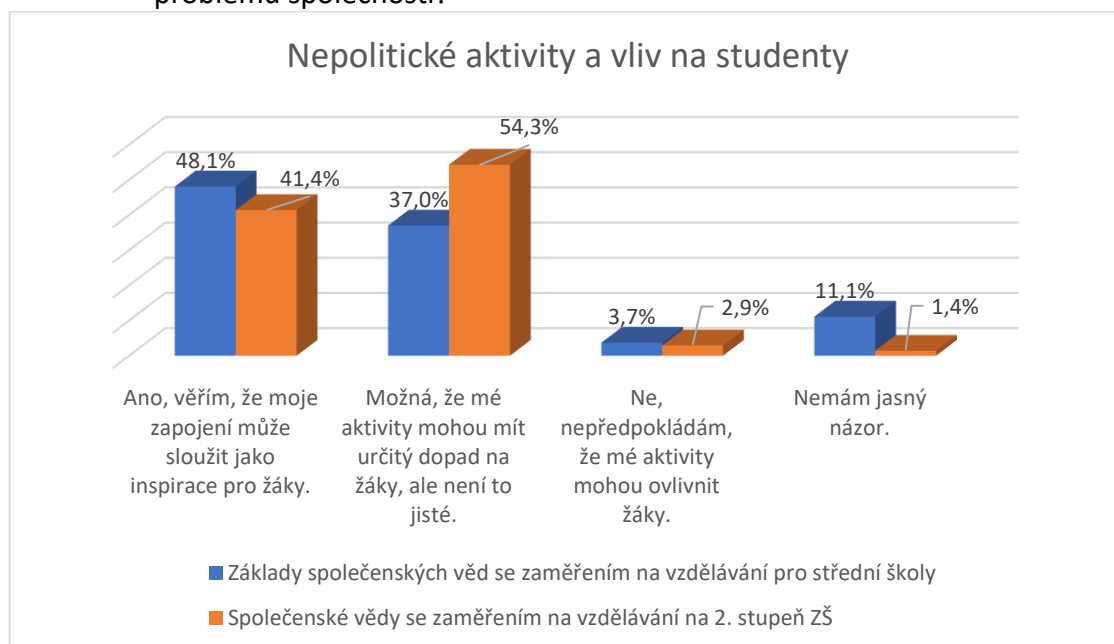
Graf č. 14 - Jaký přikládáte význam Vaší účasti na nepolitických aktivitách v kontextu Vašeho budoucího učitelského povolání?

Zdroj: vlastní

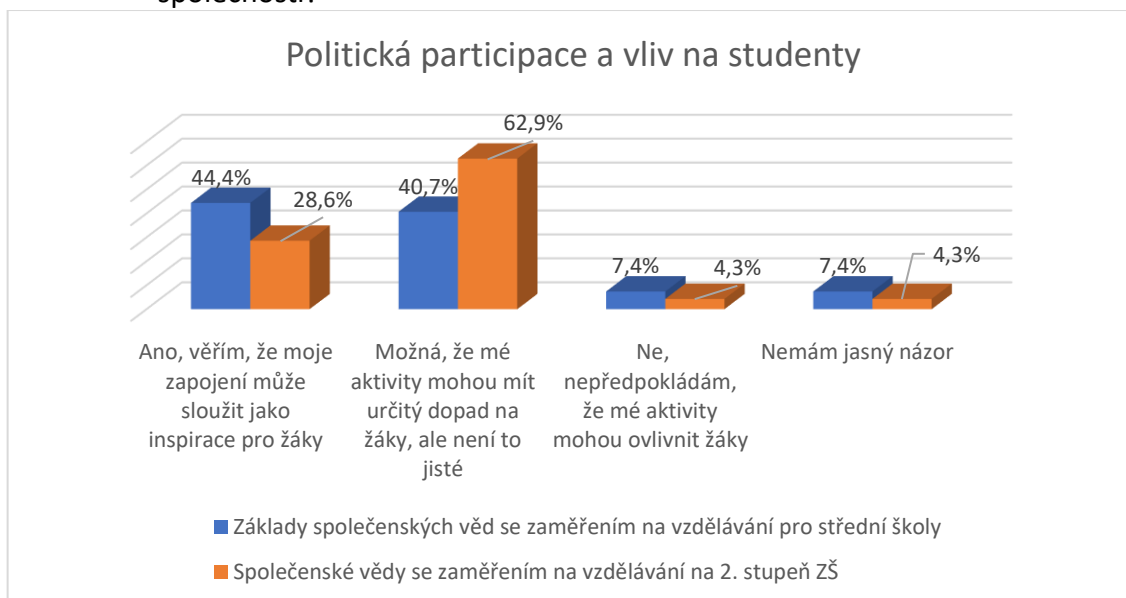
Poslední dvě otázky se týkají možnosti ovlivnění budoucích žáků na základě vlastní angažovanosti ve společnosti. Tyto dvě otázky zkoumají, zda si budoucí učitelé myslí, že jsou schopni skrze svou angažovanost ovlivnit studenty k jejich vlastní aktivitě ve společnosti. Větší vliv vnímají studenti v oblasti nepolitických aktivit. V tomto případě uvedlo 48,1 % studentů ZSV (graf č. 15) a 41,4 % studentů OV (graf č. 15), že věří, že by jejich zapojení mohlo sloužit jako inspirace pro studenty. To může být opět spojeno s apolitickou rolí učitele ve škole. V případě politicky zaměřených aktivit tuto odpověď uvedlo 44,4 % studentů ZSV (graf č. 16) a pouhých 28,6 % studentů OV (graf č. 16). Jako přirozené se zdá být ovlivňování dětí a studentů osobním příkladem v souvislosti s péčí o životní prostředí, kdy učitel sbírající odpadky podél řeky, na níž běžně sportuje, je ideálním vzorem pro ostatní. Opět je zde vidět, že jsou studenti v souvislosti se svým budoucím povoláním více zaměřeni na aktivity nepolitické a politiku jako takovou nevnímají jako tak důležitý aspekt pro svou profesi. To bylo již zmíněno v teoretické části práce, kdy Hanáček (2023 in Hanáček a Pavličíková, 2023) upozorňoval na nechuť učitelů a jejich tendenci se politickým tématům ve svých hodinách vyhýbat. Učitelé musí dávat opravdu velký pozor, aby své politické názory neprojevovali v době výuky. Ovlivnění politické participace studentů je zde myšleno ve formě zdůraznění role voleb, nutnosti angažovat se, naučit žáky, kde si můžou najít potřebné informace k politickému dění.

Graf č. 15 - Myslíte si, že Vaše angažovanost v nepolitických aktivitách může ovlivnit Vaše budoucí žáky a inspirovat je k aktivnějšímu životu a zapojení se do řešení problémů společnosti?

Zdroj: vlastní

Graf č. 16 - Myslíte si, že Vaše vlastní politická aktivita může ovlivnit Vaše budoucí žáky a inspirovat je k aktivnějšímu životu a zapojení se do řešení problémů společnosti?

Zdroj: vlastní

6 SHRNU TÍ

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda se studenti ZSV/VO občansky angažují, do jaké míry, jaké jsou podoby jejich angažovanosti a s jakými motivacemi jsou spojeny, jaké jsou jejich představy ohledně občanské angažovanosti učitelů ZSV/VO.

Nejčastější formou politické participace jsou volby. Všichni respondenti uvedli, že chodí k volbám. Volby jsou považovány za základní formu politické participace, která nevyžaduje velké množství času ani jiných prostředků. Naopak malý zájem studenti jeví o členství v politických stranách či o finanční podporování politických subjektů. Překvapivým výsledkem je sdílení politického obsahu na internetu. Tato forma politické participace je, jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, spojena hlavně s mladou generací. U studentů ZSV ale tato aktivita nenachází přílišnou oblibu, využívá jí jen 22,2 %. Studenti OV už tuto formu politické participace využívají častěji, v jejich případě ji využívá 40 % studentů. Nová forma politické participace, která je mezi studenty oblíbená, se týká poslechu podcastů s politickou tematikou. Tyto podcasty představují zdroj informací o politickém dění. Poslouchá je více než polovina studentů obou studijních programů. U studentů převažují formy politické participace, které nevyžadují čas a finance. Tyto dva faktory v období studia, ale i později v životě, hrají velkou roli v politické participaci.

Volby do Poslanecké sněmovny České republiky jsou mezi studenty ZSV velmi oblíbené, všichni studenti tohoto programu uvedli, že buď u těchto voleb byli, nebo se tam v příštím roce chystají. Menší zájem je mezi studenty o volby do obecní samosprávy a krajských zastupitelstev, ale i v tomto případě přesahuje počet odpovědí 60 %. Obecně lze říci, že se studenti bakalářských programů Katedry společenských věd Jihočeské univerzity o volby aktivně zajímají a účastní se jich.

Zájem o volby do senátu Jihočeské univerzity už není mezi studenty tak rozšířený. O tyto volby a možnou vlastní kandidaturu projevilo zájem jen několik z nich. Studenti OV o kandidaturu jeví o něco větší zájem, 24 % studentů OV svou kandidaturu zvažuje. Nenalezl se ale nikdo, kdo by již v Senátu byl či alespoň kandidoval.

Nejčastěji uváděnou motivací pro to být politicky aktivní je přispění ke zlepšení společnosti a ovlivnění politických rozhodnutí. Naopak nejvíce odrazujícími faktory jsou pro studenty nedostatek důvěry v politické instituce, nedostatek času a nedostatek

informací. Všechny tyto faktory byly zmíněny v teoretické části práce a potvrzuje se, že víra v to, že můj hlas něco změním hraje velkou roli v politické participaci. Pokud se občan domnívá, že politické subjekty nebudou dodržovat své předvolební sliby, má pocit, že jeho hlas a snaha ztrácí svou cenu. Samotný problém informací je spjatý s časem a také se zájmem a snahou občanů si tyto informace zjistit. Dnes už žijeme v době, v níž jsou mnohé informace veřejně a snadno dostupné a je jen na občanovi, zda věnuje potřebný čas a úsilí k jejich vyhledání. U studentů ZSV se našel velký podíl respondentů, kteří uvedli, že je od politické participace nic neodrazuje (33 %).

Zvýšit zájem o politiku jde podle studentů větší transparentností a důvěryhodností politických rozhodnutí a také zaměřením se na problémy, které jsou občanům blízké.

Žádná nepolitická aktivita nedosáhla, jako v případě politické participace, 100 %. Nejvíce se studenti zajímají o podporu vzdělávání, což je s ohledem na jejich možné budoucí zaměření velice přínosné. Další oblíbenou nepolitickou aktivitou je péče o životní prostředí. Samotná tato nepolitická aktivita je velice populární mezi mladou generací obecně.

Tyto nepolitické aktivity mohou studentům pomoci v jejich osobním rozvoji. Dle odpovědí nejčastěji studenti rozvíjejí nové schopnosti a dovednosti a získávají pocit naplnění a spokojenosti. Mezi nejvíce rozvíjené dovednosti patří empatie, trpělivost, komunikační dovednost a schopnost řešit problémy.

Přesvědčení o důležitosti pomáhat druhým je nejvíce zmiňovaný důvod, kvůli kterému se studenti angažují. Velkou roli u nepolitických aktivit hraje čas, stejně tak tomu bylo i v případě politické participace. U studentů OV také převažuje důvod nedostatku informací. Je zde ale i velká část studentů, v obou případech více jak 35 %, které nic od angažovanosti v nepolitických aktivitách neodrazuje.

Jen menší část studentů považuje svou občanskou angažovanost za klíčovou pro své budoucí učitelské povolání. Podle studentů hraje jejich angažovanost důležitou roli, ale nepředstavuje klíčovou součást jejich budoucí povolání. Možnost ovlivnit své budoucí žáky vidí studenti převážně v oblasti nepolitických aktivit. Velký rozdíl mezi politickou participací a nepolitickými aktivitami a jejich vlivem na žáky je vidět mezi studenty OV. Role učitele je apolitická a mnohdy mezi učiteli převládá nechuť bavit se o politických tématech v hodinách.

Výzkum občanské angažovanosti mezi studenty učitelství by si zasloužil mnohem podrobnější zkoumání. S ohledem na limitující informace, které poskytuje kvantitativní výzkum, by bylo vhodné, se v budoucnu na tuto problematiku podívat pohledem kvalitativním a více dopodrobna zmapovat důvody, které studenty vedou k jejich angažovanosti a více prozkoumat názory, které se vztahují k občanské angažovanosti a její provázanosti s učitelskou profesí.

7 ZÁVĚR

Na základě informací a výzkumů, které byly použity pro tuto práci, lze konstatovat, že je občanská angažovanost klíčovým pilířem fungující společnosti. Dnes se nemůžeme spoléhat jen na fungování institucí, protože ty nemohou přežít bez občanů, kteří je svou aktivností podporují. V momentě, kdy nemá demokracie podporu svých občanů, ztrácí svou stabilitu. Zapojení občanů do chodu státu je jedním ze základních pilířů demokracie. Na občanskou angažovanost kladou důraz i kurikulární dokumenty MŠMT, které se v posledních letech více zaměřují na žákovy kompetence. Kladou důraz na získávání schopností, které poté žák využije v samotné společnosti. Kurikulární dokumenty podporují vzdělávání, které napomůže žákovi s jeho aktivním zapojením se do společenského dění. Zároveň kladou dokumenty MŠMT důraz na vzdělávání učitelů v těchto oblastech, aby poté mohli své žáky aktivně podporovat v občanském rozvoji. Učitel hraje v občanském rozvoji žáků velkou roli, ukazuje se, že se mnohdy může svým chováním stát příkladem pro své žáky.

Cílem této práce bylo zjistit, zda jsou studenti Katedry společenských věd Jihočeské univerzity, kteří studují bakalářské programy, angažovaní a jaké formy občanské angažovanosti je nejvíce zajímaví. Ze samotného kvantitativního výzkumu lze vyvodit, že studenti Katedry společenských věd jsou angažovaní a své angažovanosti přikládají význam v souvislosti se svým budoucím povoláním. Převažující formou angažovanosti je politická participace. Studenti se více zaměřují na oblast politiky než na dobrovolnické činnosti. Klade se hodnota zájem o volby. Všichni studenti, kteří se kvantitativního šetření zúčastnili, chodí k volbám. S postupem času se do popředí dostávají i nové formy politické participace, které si získaly oblibu hlavně mezi mladší generací. U studentů ZSV a OV je nejvíce populární poslech podcastů jakožto zdroje informací o politice.

Důvodem nižší účasti na jiných formách politické participace je nejčastěji nedostatek času a informovanosti. Další příčinou je také nedůvěra v politické instituce. Tento malý zájem v některých oblastech politické participace lze dle respondentů změnit zvýšením transparentnosti a důvěryhodnosti politických institucí a také tím, že se politika zaměří na řešení konkrétních problémů a potřeb občanů.

U budoucích učitelů je také podstatné, že se ve volných chvílích věnují podpoře vzdělávání. V šetření je vidět, že se této aktivitě věnuje velká část dotazovaných. Další

aktivitou, která není spojena s politikou a která studenty zajímá, je oblast životního prostředí. Skrze tyto aktivity studenti Katedry společenských věd získávají potřebné kompetence, které jsou vymezeny i v Kompetenčním profilu absolventa a absolventky učitelství.

Studenti Katedry společenských věd vnímají svou občanskou angažovanost za důležitou součást svého budoucího povolání, ne ale klíčovou. Myslí si, že mohou skrze svou angažovanost motivovat i své studenty k tomu, aby byli aktivními občany, vnímali problémy společnosti kolem sebe a snažili se pro zlepšení společnosti něco udělat. Tyto názory podporují i jiné výzkumy, které proběhly dříve (např. Reichert, 2020) a potvrdily, že učitel má velký vliv na své žáky a na jejich pohled a aktivnost ve společnosti. Studenti kladou větší vliv na nepolitické aktivity a možnost skrze ně inspirovat své studenty. Politické aktivity nejsou studenty považovány za tak klíčové. Tento názor může být ovlivněn apolitickou rolí, kterou učitel ve škole zastává. Z porovnání výsledků z dotazníku vyšly většinou jen nepatrné rozdíly mezi občanskou angažovaností studentů jednotlivých programů Katedry společenských věd Jihočeské univerzity. Tyto rozdíly se týkají převážně oblíbenosti jednotlivých druhů občanské angažovanosti a zájmu, který o ně studenti jeví. Znatelný rozdíl se objevil u demonstrací, kdy více jak 40 % studentů OV se těchto demonstrací účastní, u studentů ZSV odpovědi nepřesáhly 15 %. Obdobným případem je sdílení politických názorů na internetu. I v tomto případě tuto aktivitu využívají spíše studenti OV (40 %). Lze vidět, že studenti OV jsou povětšinou více nakloněni k projevování svých politických stanovisek veřejně. Naopak studenti ZSV se těmito formám politické participace spíše vyhýbají.

8 BIBLIOGRAFIE

1. Adler, R. P., & Goggin, J. (2005). What do we mean by "civic engagement"? *Journal of Transformative Education*, 3(3), 236-253.
2. Almond, A. G., & Verba, S. (1993). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton University Press.
3. Arato, A., & Cohen, J. L. (1990). *Civil Society and Political Theory*. MIT Press.
4. Berkowitz, M. W. (2002). *The Science of Character Education*. Hoover Press: Damon.
5. Bloch-Schulman, S., & Javanovic, S. (2010). Who's Afraid of Politics? On the Need to Teach Political Engagement. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 14(1), 83.
6. Cinches, M. F. C. et al. (2017). Student engagement: Defining teacher effectiveness and teacher engagement. *Journal of Institutional Research in South East Asia*, 15(1), 5-19.
7. Crowley, D. (n.d.). *Summary of Youth Engagement Strategy*. MA: Social Capital.
8. Čmejrek, J. et al. (2010). *Demokracie v lokálním politickém prostoru: Specifika politického života v obcích ČR*. Grada.
9. Ekman, J., & Amna, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*, 22, 283-300.
10. Guasti, P., & Řeháková, B. (2006). *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
11. Hábl, J. (2022). Na charakteru (nejen pedagoga) ve vzdělávání záleží. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*, 72(3), 415-420.
12. Hanáček, V. (2023). Proč se (ne)angažujeme v politických stranách. In V. Hanáček, H. Pavličíková (Eds.), *Demokracie a aktivní občanství* (s. 83-104). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.
13. Hanáček, V., & Pavličíková, H. (Eds.). (2023). *Demokracie a aktivní občanství*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.
14. Held, D. (2006). *Models of Democracy*. Polity Press.
15. Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Karolinum.

16. Hollister, R. (2002). Lives of Active Citizenship. Inaugural talk, John DiBiaggio Chair in Citizenship and Public Service. Tufts University.
17. Hořejšová, D. (1996). Didaktika občanské nauky a základů společenských věd. Praha: Naše Vojsko.
18. Chráska, M. (2016). Metody pedagogického výzkumu. Grada 2016.
19. Christian, S.E. (2020). „Participating: How Technology Supports and Challenges Civic Engagement and Democracy.“ In S. E Christian (ed.), Everyday Media Literacy. An Analog Guide for Your Digital Life (s. 241–263). London & New York: Routledge.
20. Jeřábek, J. et al. (2017). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze.
21. Koc-Michalska, K., & Lilleker, D. (2016). Digital Politics: Mobilization, Engagement, and Participation. Political Communication, 34, 1-5.
22. Kopecký, M. (2004). Sociální hnutí a vzdělávání dospělých: aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení. Eurolex Bohemia.
23. Krajhanzl, J. et al. (2015). Občanská angažovanost 2015. Centrum občanského vzdělávání FHS UK.
24. Kraus, B., & Poláčková, V. (2001). Člověk – Prostředí – Výchova. Paido.
25. Linek, L. (2013). Kam se ztratili voliči? Vysvětlení vývoje volební účasti v České republice v letech 1990-2010. Centrum pro studium demokracie a kultury.
26. Linek, L. (2017), Jsme přesvědčeni o tom, že můžeme ovlivňovat politiku? In L. Linek et al. (Ed.), Občanství a politická participace v České republice (s. 102-123). Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR.
27. Linek, L. et al. (Ed.) (2017). Občanství a politická participace v České republice. Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR.
28. MŠMT (2023a). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
29. MŠMT. (2022). Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

30. MŠMT. (2023b). Kompetenční profil absolventa a absolventky učitelství. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
31. MŠMT. (2023c). Strategie vzdělávací politiky České republiky České republiky do roku 2030+. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
32. Müller, K. (2016). Češi, občanská společnost a evropské výzvy. Triton.
33. Murad, S. (Ed.). (2005). Demokracie a občanství v Evropě. Jihočeská univerzita.
34. Pavličíková, H., & Zbudilová, H. (2013). Výchova k občanství v praxi. Náměty pro praktikující studenty občanské výchovy. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
35. Putnam, R. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster.
36. Reichert, F. et al. (2020). Teachers' Organizational Participation: Profiles in 12 Countries and Correlates in Teaching-Related Practices. *Theory & Research in Social Education*, 48(4), 552-582.
37. Seligman, A. B. (1992). *The Idea of Civil Society*. New York: Free Press.
38. Sener, T. (2012). Civic engagement of future teachers. *Procedia Technology*, 1, 4-9.
39. Staněk, A. (2007). Výchova k občanství a evropanství. Nakladatelství Olomouc.
40. Staněk, A. (2009). Výchova k občanství v současné škole: profesní identita učitele výchovy k občanství. *Epocha*.
41. Teorell, J. et al. (2007). Political Participation: Mapping the Terrain. In J. W. van Deth et al. (Eds.), *Citizenship and Involvement in European Democracies: A Comparative Analysis* (s. 334-357). London & New York: Routledge.
42. van Deth, J. W. (2001). Studying Political Participation: Towards a Theory of Everything? Paper presented at the Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research, Grenoble.
43. Veber, T. (2023). Role učitele společenských věd a otázka formování aktivního občana. In V. Hanáček, H. Pavličíková (Eds.), *Demokracie a aktivní občanství* (s.105-120). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.
44. Veteška, J., & Tureckiová, M. (2008). *Kompetence ve vzdělávání*. Grada.

45. Vráblíková, K. (2017). Jak se účastníme na politice? In L. Linek et al. (Ed.), *Občanství a politická participace v České republice* (s. 124-142). Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR.
46. Wilkins, C. (1999). Making 'Good Citizens': The Social and Political Attitudes of PGCE Students. *Oxford Review of Education*, 25(1-2), 217-230.

Internetové zdroje:

1. Abrahámová, T. (2021). Volební účast a ochota mladých lidí volit roste. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/300777/1/2> [citováno 2024, 5. května]
2. Burianová, L. & Honsnejmanová, I. (2024). Zájem o evropské volby je dlouhodobě malý. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cesi-v-cislech/volby-evropsky-parlament-ucast-kandidati-europoslanci.html> [citováno 2024, 10. června]
3. Seznam Zprávy. (2024). Volební účast ve volbách v ČR. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/tag/volebni-ucast-54700> [citováno 2024, 8. května]

9 PŘÍLOHY:

Občanská angažovanost a politická participace studentů Katedry společenských věd na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity

Dobrý den,

jmenuji se Andrea Kaislerová a jsem studentkou učitelství na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Ve své bakalářské práci se zabývám občanskou angažovaností a politickou participací studentů Katedry společenských věd na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Cílem mé práce je zjistit, zda jsou budoucí učitelé angažovaní ve společnosti a jaký přiřkládají své angažovanosti význam ve spojitosti s jejich budoucím povoláním. Zároveň se práce zaměřuje na zjištění konkrétních forem politických a nepolitických aktivit, které budoucí učitele zajímají a kterých se účastní.

Podmínky účasti ve výzkumu:

1. *student Katedry společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity*
2. *student bakalářského studia*

Dotazník je anonymní, účast na výzkumu je zcela dobrovolná. Máte právo kdykoliv se rozhodnout od výzkumu odstoupit bez uvedení důvodů.

Pokud budete mít jakékoliv dotazy nebo připomínky, prosím, kontaktujte mě prostřednictvím emailové adresy: kaisla00@pf.jcu.cz

Děkuji za Váš čas,

Andrea Kaislerová.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena
- c) Jiné

2. Jaký studujete ročník bakalářského studia na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity?

- a) 1. ročník
- b) 2. ročník
- c) 3. ročník

3. Jaký studujete bakalářský program?

- a) Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání pro střední školy
- b) Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání na 2. stupni ZŠ

4. Zapojujete se do některé z níže zmíněných politických aktivit? (vyberte prosím odpověď ano/ne)

Vyberte možnost:	ANO	NE
Chodím k volbám.		
Podporuji politické strany nebo kandidáty finančně či agitačně.		
Účastním se politických demonstrací a protestů.		
Účastním se politických diskusí a debat (včetně debat na internetu)		
Jsem členem politické nebo občanské organizace.		
Aktivně se podílím na politických rozhodnutích v mé komunitě (např. referendum)		
Bojkot produktu z politických důvodů.		
Sdílení politického obsahu na internetu (např. používání politických hashtagů).		
Poslech podcastů s politickou tematikou.		
Podepisování online peticí.		
Používání aplikací, které jsou politicky zaměřené (např. Nakupuji bez Andreje, Demagog ..).		

5. Jakého druhu voleb se účastníte nebo se plánujete v budoucnu účastnit? (Můžete vybrat více možností)

- a) Do Evropského parlamentu.
- b) Do krajských zastupitelstev.
- c) Do obecní samosprávy.
- d) Do Senátu.
- e) Do Poslanecké sněmovny.
- f) Volby prezidenta republiky.
- g) Žádných

6. Kandidovali jste někdy do akademického senátu na Jihočeské univerzitě nebo přemýšlíte o své kandidatuře?

- a) Ano, jsem členem.
- b) Ano, kandidovala, ale nezískal/a potřebné hlasy.

- c) Ne, ale zvažuji to.
- d) Ne.

7. Jaké jsou Vaše hlavní motivace pro to být politicky aktivní? (Můžete vybrat více možností)

- a) Ovlivnit politické rozhodování.
- b) Ochrana vlastních zájmů.
- c) Přispět ke zlepšení společnosti.
- d) Dobrý pocit z podílení se na něčem.
- e) Získání si respektu svého okolí.
- f) Nejsem politicky aktivní.
- g) Jiné.

8. Jaké faktory Vás odrazují od účasti v politických aktivitách? (Můžete vybrat více možností)

- a) Nedostatek zájmu o politiku.
- b) Nedostatek důvěry v politické instituce.
- c) Pocit, že politika nemá vliv na můj každodenní život.
- d) Nedostatek času.
- e) Nedostatek informací.
- f) Názor, že můj hlas nic nezmění.
- g) Nic mě od účasti neodrazuje.
- h) Jiné.

9. Jak by podle Vás mohla politika více oslovit občany?

- a) Informační kampaní zaměřenou na politická témata.
- b) Zvýšením transparentnosti a důvěryhodnosti politických institucí.
- c) Zapojením občanů do rozhodovacích procesů na místní úrovni.
- d) Zaměřením se na řešení konkrétních problémů a potřeb občanů.
- e) Zjednodušením politických procedur a demokratických procesů.
- f) Jiné.

10. Zapojujete se do některé z níže zmíněných nepolitických aktivit?

Vyberte možnost:	ANO	NE
Pomoc lidem v nouzi (např. lidem bez domova).		
Péče o životní prostředí.		
Podpora vzdělávání (např. doučování, workshopy).		
Práce se zvířaty (např. dobrovolnictví v útulku).		
Práce s lidmi s postižením (mentálním či fyzickým).		

- 11. Jaká je Vaše motivace k účasti v nepolitických aktivitách?**
- Přesvědčení o důležitosti pomáhat druhým.
 - Osobní zkušenosti s potřebou pomoci.
 - Sociální a komunitní zapojení.
 - Zlepšení společnosti nebo prostředí.
 - Žádnou motivaci nemám, neúčastním se.
 - Jiné.
- 12. Jaký vliv má podle Vás účast na nepolitických aktivitách na Váš osobní rozvoj? (můžete vybrat více možností). Pokud se žádných aktivit neúčastníte, prosím pokračujte k další otázce.**
- Rozvíjení nových dovedností a zkušeností.
 - Posiluje mé vztahy a soudržnost ve společnosti.
 - Dává mi pocit naplnění a spokojenosti.
 - Nepociťuji žádný osobní rozvoj v závislosti na dobrovolnické činnosti.
- 13. Jaké dovednosti jste získali díky účasti na nepolitických aktivitách? (můžete vybrat více možností). Pokud se žádných aktivit neúčastníte, prosím přejděte k další otázce.**
- Komunikační dovednosti.
 - Týmová spolupráce.
 - Organizační schopnosti.
 - Řešení problémů.
 - Empatie a porozumění.
 - Trpělivost.
 - Schopnost jednat pod tlakem.
- 14. Jaké jsou důvody, které Vás odrazují od nepolitických aktivit? (můžete vybrat více možností)**
- Nedostatek času.
 - Nedostatek informací o možnostech dobrovolnictví.
 - Obavy z negativního vlivu na vlastní životní situaci.
 - Strach
 - Nic mě neodrazuje
 - Jiné (prosím specifikujte)
- 15. Jaký přikládáte význam Vaší účasti na politických aktivitách v kontextu Vašeho budoucího učitelského povolání?**
- Považuji svou politickou aktivitu za klíčové pro mé budoucí povolání.
 - Považuji politickou aktivitu za důležitou, ale ne klíčovou součást mého budoucího povolání.
 - Nepovažuji politickou aktivitu za důležitou součást pro mé budoucí povolání.
- 16. Jaký přikládáte význam Vaší účasti na nepolitických aktivitách ve společnosti (např. péče o nemocné, dobrovolnická práce v útulku...) v kontextu Vašeho budoucího učitelského povolání?**
- Považuji svou nepolitickou aktivitu za klíčové pro mé budoucí povolání.

- b) Považuji svou nepolitickou aktivitu za důležitou, ale ne klíčovou součást mého budoucího povolání.
- c) Nepovažuji svou nepolitickou aktivitu za důležitou součást pro mé budoucí povolání.

17. Jakým způsobem se podle Vás může podpořit účast na politických a nepolitických aktivitách učitelů Základů společenských věd a Občanské výchovy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity?

- a) Posílením vzdělávacích programů.
- b) Podporou diskusí a debat na toto téma.
- c) Poskytnutím informací o možnosti zapojení se do dobrovolnických organizací.
- d) Zlepšením dostupnosti informací o politických otázkách.
- e) Vytvoření klubů a spolků na fakultě
- f) Jiným způsobem (prosím specifikujte)

18. Myslíte si, že Vaše vlastní politická aktivita může ovlivnit Vaše budoucí žáky a inspirovat je k aktivnějšímu životu a zapojení se do řešení problémů společnosti?

- a) Ano, věřím, že moje zapojení může sloužit jako inspirace pro žáky.
- b) Možná, že mé aktivity mohou mít určitý dopad na žáky, ale není to jisté.
- c) Ne, nepředpokládám, že mé aktivity mohou ovlivnit žáky.
- d) Nemám jasný názor.

19. Myslíte si, že Vaše angažovanost v nepolitických aktivitách může ovlivnit Vaše budoucí žáky a inspirovat je k aktivnějšímu životu a zapojení se do řešení problémů společnosti?

- a) Ano, věřím, že moje zapojení může sloužit jako inspirace pro žáky.
- b) Možná, že mé aktivity mohou mít určitý dopad na žáky, ale není to jisté.
- c) Ne, nepředpokládám, že mé aktivity mohou ovlivnit žáky.
- d) Nemám jasný názor.